

ОМІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступень «Magіstr»

на тему: **«ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ
ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І
ЗАМОВНИКАМИ У ПРИВАТНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ
ТОВАРИСТВІ «КРАСНЕНСЬКИЙ КОМБІНАТ
ХЛБОПРОДУКТІВ» БУСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ»**

Виконав: студент VI курсу, групи ОП-61
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Тимчина Ольга Богданівна

Керівник: к.е.н., доцент Хомка В. М.

Рецензент: д.е.н., професор Янковська Л.А.

ДУБЛЯНИ 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступень МАГІСТР
Спеціальність 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
обліку та оподаткування
(назва кафедри)

(підпис)
д.е.н, проф. Гнатишин Л. Б.
(прізвище, ім'я, по батькові)
“11” червня 2021 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту
Тимчини Ольги Богданівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): **«Організаційно-методичні засади обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками у приватному акціонерному товаристві «Красненський комбінат хлібопродуктів» Буського району Львівської області».**

Керівник проекту (роботи): Хомка Володимир Михайлович, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ЛНАУ від №304/к-с від 16.09.2021р.

2. Строк подання студентом проекту (роботи) до року «17» грудня 2021

3. Вихідні дані до проекту (роботи): нормативно-літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність сільськогосподарських підприємств досліджуваного підприємства, методичні рекомендації, наукові статті та періодичні видання.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

ЗМІСТ

Вступ

1. Теоретичні та методологічні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками у процесі господарської діяльності

1.1. Економічний зміст і роль розрахунків з покупцями і замовниками в господарській діяльності

1.2. Огляд законодавчих актів, нормативних документів та літературних джерел обліку і аудиту дебіторської заборгованості

1.3. Методика досліджень

2. Методологія обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

2.2. Організація системи бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками

2.3. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками

2.4. Податковий облік дебіторської заборгованості

2.5. Внутрішній аудит розрахунків з покупцями і замовниками

3. Шляхи удосконалення організації обліку розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві
 - 3.1. Рациональна організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості
 - 3.2. Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості з використанням інформаційних технологій
 - 3.3. Механізм та фактори впливу на управління дебіторською заборгованістю підприємства
4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях.
 - 4.1 Аналіз стану охорони праці
 - 4.2 Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування
 - 4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці.
 - 4.4. Безпека в надзвичайних ситуаціях

Висновки і пропозиції

Список використаної літератури

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

рисунок, таблиці, схеми

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
З охорони праці та захисту населення		11.06.2021р.	11.06.2021р.

7. Дата видачі завдання: « 11 червня 2021р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі ДР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для дипломної роботи).	11.06.21-15.07.21р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	16.07.21-06.10.21р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення. Розробка питань з охорони природи (написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; питань з охорони праці і захисту населення та охорони природи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	07.10.21-18.11.21рр.
4.	Кінцеве оформлення дипломної роботи (здача пояснювальної записки керівнику ДР; виправлення його зауважень; здача ДР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	19.11.21-10.12.21р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником ДР; виправлення зауважень у графічній частині).	11.12.21р-27.12.21р.

Студент _____
(підпис)

_____ Тимчина О. Б.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

_____ Хомка В. М.
(прізвище та ініціали)

УДК: 657 6: 657.44

Кваліфікаційна робота: 100 с. текстової частини, 17 рисунків, 23 таблиць, 50 позицій літературних джерел.

«Організаційно-методичні засади обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками у приватному акціонерному товаристві «Красненський комбінат хлібопродуктів» Буського району Львівської області».

Тимчина О.Б. – Дипломна робота. Кафедра обліку та оподаткування. – Дубляни, Львівський НАУ, 2021.

Перший розділ висвітлює економічну сутність розрахунків з покупцями і замовниками в результаті яких виникає відповідна дебіторська заборгованість, нормативно-правове та літературне забезпечення обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками, а також основні методи досліджень.

У другому розділі розкрито організаційно-економічну характеристику ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів», проаналізовано основні економічні показники діяльності. Висвітлено стан обліку та контролю розрахунків з покупцями і замовниками у підприємстві. Розглянуто первинний, аналітичний та синтетичний облік розрахунків з покупцями і замовниками.

У третьому розділі розглянуто питання автоматизації та удосконалення обліку та контролю розрахунків з покупцями і замовниками та подано пропозиції щодо удосконалення даної ділянки обліку.

У четвертому розділі описується охорона праці та цивільний захист на підприємстві.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, організація обліку, покупці і замовники, облікова політика, аудит.

Анотація

Досліджено проблемні питання організації та методики обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками у сільськогосподарських підприємствах, вивчено та проаналізовано стан обліку та контролю, що здійснюється в агропідприємствах, зокрема його практичні і теоретичні аспекти, запропоновано заходи щодо оптимізації та покращення методики обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками у сільськогосподарських підприємствах, що, на нашу думку, будуть сприяти кращому відображенню виробничо-господарської діяльності цих суб'єктів господарювання в обліку, запровадженню нових технологій в облікову політику підприємства.

Аннотация

Исследованы проблемные вопросы организации и методики учета и контроля расчетов с покупателями и заказчиками в сельскохозяйственных предприятиях, изучено и проанализировано состояние учета и контроля, который осуществляется в агропредприятиях, в частности его практические и теоретические аспекты, предложены мероприятия относительно оптимизации и улучшения методики учета и контроля расчетов с покупателями и заказчиками в сельскохозяйственных предприятиях, что, по нашему мнению, будут способствовать лучшему отражению производственно-хозяйственной деятельности этих субъектов ведения хозяйства в учете, вводу новых технологий в учетную политику предприятия.

Annotation

The problem questions of organization and methodology of account and control of calculations are investigational with customers and customers in agricultural enterprises, the state of account and control that comes true in agroenterprises is studied and analysed, in particular him practical and theoretical aspects, events offer in relation to optimization and improvement of methodology of account and control of calculations with customers and customers in agricultural enterprises, that, to our opinion, will assist the best reflection of industrial and economic activity of these subjects of menage in account, input NT in registration politics enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1. Теоретичні та методологічні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками в процесі господарської діяльності	12
1.1. Економічний зміст і роль розрахунків з покупцями і замовниками в господарській діяльності	12
1.2. Огляд законодавчих актів, нормативних документів та літературних джерел обліку і аудиту дебіторської заборгованості	20
1.3. Методика досліджень	24
2. МЕТОДОЛОГІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ПАТ «КРАСНЕНСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ».....	29
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємств	29
2.2. Організація системи бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками	39
2.3. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками.....	44
2.4. Податковий облік дебіторської заборгованості	54
2.5. Внутрішній аудит розрахунків з покупцями і замовниками	58
3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	64
3.1. Раціональна організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості	64
3.2. Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості з використанням інформаційних технологій	67
3.3. Механізм та фактори впливу на управління дебіторською заборгованістю підприємства	74
4. ХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ. 79	
4.1. Аналіз стану охорони праці	79

4.2. Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування .	86
4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці	89
4.4 Безпека в надзвичайних ситуаціях	91
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	96

ВСТУП

Важливим показником фінансової стійкості будь-якого підприємства є можливість в господарській діяльності здійснювати розрахунки з покупцями та замовниками. Підприємство не зможе повноцінно працювати без даної категорії обліку.

В умовах ринкової економіки підприємствам доводиться щодня здійснювати велику кількість комерційної діяльності у своїй виробничо-фінансовій діяльності. У будь-якому випадку вони взаємопов'язані з розрахунками з контрагентами – з одного боку, споживачем сировини та необхідних послуг для забезпечення своєї діяльності є підприємство, з іншої сторони – підприємство є продавцем, що продає продукцію, товари та послуги.

Ідеальна модель розрахунку припускає, що після отримання грошей від клієнтів компанія виділить частку з них на оплату первинної продукції. В теперішніх умовах ринку правила визначають покупці та клієнти, які отримують вигоду від того, щоб насамперед отримати товар або прийняти послугу, перш ніж платити. Щоб зберегти свої ринкові позиції, постачальники та підрядники слідує побажанням своїх клієнтів і все частіше використовують комерційні кредити та надають відстрочку платежів. Якщо поставка товарів (проектів, послуг) не відповідає часу надходження коштів, за ними у постачальника (підрядника) виникає дебіторська заборгованість.

Актуальність організації обліку та контролю розрахунків з покупцями та замовниками підприємств різних галузей та видів власності має стратегічне значення. Результат даного процесу на пряму впливає на фінансову стійкість, основу оподаткування підприємства, здійснення планів доходів і видатків, що впливає на реалізацію його пріоритетних цілей

розвитку в ринкових умовах та забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості. Облік розрахунків з покупцями і замовниками є головною частиною бухгалтерської праці, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів підприємства та грошових надходжень. За допомогою розрахунків, з одного боку, організовується забезпечення підприємства сировиною, паливом, упаковкою, а з іншого — продавати готову продукцію.

Вивчення головних питань обліку розрахунків з покупцями і замовниками дослідили такі вчені у своїх роботах, як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, З.В. Гуцайлюк, Й.Я. Даньків, В.І. Єфіменко, Л.М. Кіндрацька, Г.Г. Кірейцев, Ю.А. Кузьмінський, В.Г. Лінник, І.М. Парасій-Вергуненко, В.В. Сопко, В.Г. Швець і такі іноземні вчені І. Бернар, К. Друрі, Ж.-К. Коллі, Д. Стоун, та інші.

Причиною вибору даної теми, завдання і мети дипломної роботи стала актуальність не вирішених питань в обліку розрахунків з покупцями та замовниками на сільськогосподарських підприємствах.

Предметом написання даної роботи є аналіз та аудит розрахунків з покупцями та замовниками. Насамперед, комплекс теоретичних, практичних та методика-організаційних підходів бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження при створенні даної роботи є приватне акціонерне товариство (ПАТ) «Красненський комбінат хлібопродуктів».

Метою даної роботи є дослідження наявної практики ведення обліку розрахунків з покупцями та замовниками у ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» також виявлення головних пропозицій щодо удосконалення обліку та аудиту.

Визначено наступні взаємопов'язані **завдання** відповідно до зазначеної мети теоретичного, методичного, організаційного та практичного характеру дослідження:

- визначити основні заходи щодо вдосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками;

- відносно до МСФЗ і П(С)БО розглянути економічну суть розрахунків з покупцями і замовниками;
- дослідити нормативно-правове та літературне забезпечення розрахунків з покупцями і замовниками;
- провести організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- дослідити етапи проведення аудиту розрахунків з покупцями на підприємстві;
- висунути пропозиції щодо вдосконалення організації обліку формування розрахунків з покупцями і замовниками на основі національної та міжнародної облікової системи;

Завданням написання даної роботи є проведення цілісного дослідження, що зосереджує в собі наукові і практичні аспекти з'ясування головних економічних складностей обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Наукова новизна отриманих результатів пов'язаних з обліком розрахунків з покупцями та замовниками в сільськогосподарських підприємствах, ґрунтується в розв'язанні проблем обліку та аудиту. Головні положення наукової новизни отриманих результатів можна зобразити наступним чином:

- вдосконалено систематизацію частин обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства, яка знайшла зображення у створеній структурній схемі з виділенням етапів первинного, поточного і підсумкового облікового процесу. Це забезпечить повне і вірне ствердження інформації про поточну дебіторську заборгованість;

- зображено взаємозв'язок запропонованої моделі системи частин методу бухгалтерського обліку з стадіями облікового процесу. Змодельовано алгоритм облікових процесів комп'ютерної обробки інформації про наявність та рух дебіторської заборгованості на підприємствах;

- в умовах інфляції покращити фінансовий стан можливо удосконаливши методичний підхід до обліку дебіторської заборгованості.

Практична цінність даної роботи полягає в тому, що результати досліджень удосконалення обліку та каудиту розрахунків з покупцями та замовниками можуть бути використані для розвитку в майбутньому всієї системи обліку, аналізу та керування дебіторською заборгованістю у сільськогосподарських підприємств. Конкурентоспроможність будь-якої форми власності.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ПРОЦЕСІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічний зміст і роль розрахунків з покупцями і замовниками в господарській діяльності

Нові економічні відносини пронизують усі сфери ділової діяльності України. Інтенсивне перехід суб'єктів господарювання до ринкових відносин, у цьому випадку підприємствам необхідно активніше використовувати бухгалтерський облік для покращення своєї роботи. Нинішні ринкові відносини об'єктивно вимагають найбільшого наближення змін бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. Управління бізнесом – це складний і відповідальний процес, у нього своя стратегія і тактика.

Виникнення конкретних прав та зобов'язань між суб'єктами підприємницької діяльності з фізичними та юридичними особами бере за основу встановлення господарських відносин.

Піклуючись про поточну господарську діяльність, директор підприємства, його акціонери, провідні спеціалісти повинні постійно дбати про майбутній розвиток підприємства. Дана схема управління в перспективі розвитку підприємства може стати його фундаментом. Управління насамперед це передбачення таких дій:

- процес виконання виробничої програми;
- відхилення параметрів плану і завдання;
- прийняття конкретних управлінських рішень щодо можливості розвитку.

Відповідно до основ бухгалтерського обліку потрібно зазначити, що одним з головних завдань обліку виступає контроль інформації про заборгованість між підприємствами в результаті діяльності. Постійно у виробничому процесі відбувається багато змін: об'єми, типи розрахунків,

частина проведення розрахунків в обліку була автоматизована, загальному вдосконалювався облік і торгівля, проте і на далі питання розрахунку і заборгованостей між підприємствами є ключовим. На даний час не повністю вирішеним залишається питання обліку безнадійної дебіторської заборгованості. Тому удосконалюють методику зображення розрахунків, класифікують заборгованість дедалі ширше, враховують ризики тощо.

Згідно цивільного законодавства під зобов'язаннями сторін трактують усі дії, які конкретизовані договорами, актами або іншими підставами, що не суперечать закону, які кожна зі сторін договору має здійснити за рахунок іншої сторони.

Навпаки, у корпоративному обліку заборгованість не виникає під час підписання договору, а виникає після того, як поведінка (або бездіяльність), зазначена в договорі, виконана однією стороною, тому виникає заборгованість від однієї сторони до іншої. Виникнення заборгованості пов'язано з тим, що дуже мало випадків, коли обидві сторони виконують зустрічні зобов'язання за договором одночасно. Зазвичай одна зі сторін першою виконує свої зобов'язання, тому має право вимагати відшкодування боргу, з іншого боку - зобов'язана сплатити цей борг. Тобто в бухгалтерському обліку стороною, що становить економічний актив, є актив у формі дебіторської заборгованості, з іншого боку, кредитор має зобов'язання погасити такий вид боргу, який називається кредиторською заборгованістю. Правильна організація розрахунків потребує суворого виконання фінансової дисципліни, власної оплати боргів за зобов'язаннями та забезпечення вчасного одержання коштів за реалізовану продукцію і надані послуги.

За сучасних умов виробництва та економічного розвитку моменти поставки та оплати не збігаються, тому з'являється щось на кшталт «боржника». Відповідно до П(С)БО 10 боржниками є юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певну суму коштів, еквівалентів чи інших активів. Тому цей стандарт визначає

дебіторську заборгованість як дебіторську заборгованість перед підприємством на конкретну дату.

Дебіторська заборгованість призвела до вилучення оборотних коштів підприємства, що негативно вплинуло на фінансовий стан підприємства, а прострочення заборгованості та зобов'язань спричинило залучення в зону обігу коштів інших підприємств. Слід зазначити, що вчені в країні та за кордоном мають різні визначення поняття «дебіторська заборгованість». Тлумачення даного поняття різними науковцями зазначено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості

Автор/джерело	Визначення
П(С)БО 10	Дебіторська заборгованість – це суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
Голов С.Ф.	Дебіторська заборгованість – фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
Д.Стоун, К.Хітчинг	Дебіторська заборгованість – сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними.
Райзберг Б. А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б	Дебіторська заборгованість (англ. Accounts receivable (A/R)) – сума боргів, що предназначається підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадянам, які є боржниками даного підприємства, дебіторами.
Лищенко О.Г	Дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
Крайник О.П., Клепікова З.В.	Дебіторська заборгованість – форма відстрочки платежу – відкритий кредит (неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них). Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку.

Ми вважаємо, що більшість наведених вище визначень є неповними, не розкривають сутності «дебіторської заборгованості» або розглядають лише один її аспект. Істотною відмінністю та визначенням є те, що згідно з визначенням дебіторської заборгованості за П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це всі юридичні та фізичні особи, які заборгували підприємству певну суму грошових коштів у зв'язку з минулими подіями. Це тлумачення застосовується до дебіторської заборгованості боржника, яка

утримується до дати погашення, та дебіторської заборгованості боржника, що підлягає перепродажу. Іншими словами, визначення, наведене в П(С)БО 10, є ширшим, оскільки воно охоплює всі борги підприємств, включаючи борги, які по суті є фінансовими інвестиціями.

Методологічні принципи обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) 10 «Дебіторська заборгованість», які застосовуються з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації про дебіторську заборгованість. Відповідно до П(С)БО 10, якщо майбутні економічні вигоди, пов'язані з проектом, імовірно, надходять до компанії, і сума може бути достовірно оцінена, «дебіторська заборгованість» визнається як актив. Майбутня економічна вигода від дебіторської заборгованості полягає в тому, що внаслідок її погашення в майбутньому кошти будуть безпосередньо надходити на банківський рахунок або отримувати кошти від факторингових операцій. Факторинг – це фінансово-комерційна послуга, суть якої полягає в тому, що банки та інші фінансові організації купують борги підприємства.

Дебіторська заборгованість може бути погашена за рахунок непрямих грошових надходжень, таких як отримання активів за допомогою бартерних операцій та отримання дивідендів від інших акцій компанії. У бухгалтерському обліку корпоративні зобов'язання не виникають при підписанні договору, а виникають після виконання дій (або бездіяльності) однієї зі сторін, тому виникає заборгованість однієї сторони перед іншою стороною. Виникнення заборгованості пов'язано з тим, що дуже мало випадків, коли обидві сторони виконують зустрічні зобов'язання за договором одночасно. Зазвичай одна зі сторін першою виконує свої зобов'язання, тому має право вимагати відшкодування боргу, з іншого боку - зобов'язана погасити цей борг. Тому в бухгалтерському обліку перша сторона має обов'язок погасити цей борг перед кредитором, що називається кредиторською заборгованістю.

У балансі сума дебіторської заборгованості зображена в різних країнах відповідно до їх виду. Основні види дебіторської заборгованості та її зображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Для обліку дебіторської заборгованості використовується кілька видів оцінок.

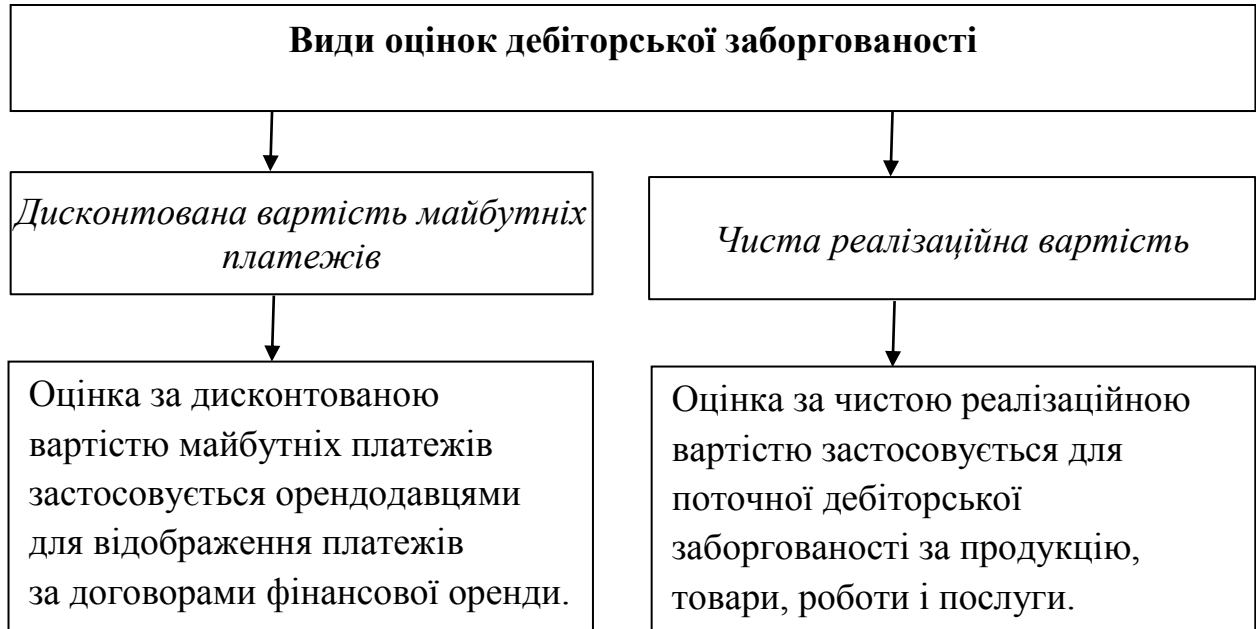

Рис 1.1. Види оцінок дебіторської заборгованості

Відповідно до П(С)БО 10 є такі критерії визнання дебіторської заборгованості:

1. джерело отримання – за основу створення активів беруть зображенні минулі операції або події;
2. втілення майбутніх економічних вигод – чи оборотність інших ресурсів підприємства забезпечують активи;
3. забезпечення контролю за активом – контроль за майбутніми вигодами від використання цього активу;
4. можливість достовірної оцінки активу – визначення виду оцінки для певного активу.

Дебіторська заборгованість зображена по різному в бухгалтерському обліку та у фінансовій звітності. У бухгалтерському обліку зображена окремо по кожному дебітору та його борговому зобов'язанню, а в фінансовій звітності (балансі) зображена консолідовано, як сума усі майнових вимог підприємства до сторонніх осіб.

Головним завданням бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами є достовірний вибір ознак систематизації дебіторської заборгованості, які мають відповідати чинному законодавству.

Таблиця 1.2

Види дебіторської заборгованості	
<i>за товари та послуги</i>	заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем);
<i>за отриманими вексями</i>	заборгованість за розрахунками з покупцями, замовниками та іншими дебіторами з відвантаженої продукції (товарів), виконаних робіт і наданих послуг, які забезпечені одержаними вексями;
<i>за відшкодуванням податку на додану вартість</i>	заборгованість, що підлягає поверненню платнику податку з бюджету у зв'язку з надмірною сплатою податку;
<i>за виданими авансами</i>	сума авансів наданих іншим підприємствам в рахунок виконання договірних зобов'язань;
<i>підзвітних осіб</i>	заборгованість працівників, які одержали гроші (аванс) у підзвіт для проведення операційно-господарських витрат, а також на службові відрядження;
<i>за нарахованими доходами</i>	заборгованість за належними до отримання підприємством доходів (відсотки, дивіденди, роялті тощо);
<i>за претензіями</i>	заборгованість за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенею, неустойками;
<i>за відшкодуванням завданих збитків і нестач</i>	заборгованість виявлених винуватців за відшкодуванням підприємству завданих збитків і результатів нестач та втрат від псування цінностей, нестач та розкрадання грошових коштів;
<i>за розрахунками за позиками членам кредитних спілок</i>	заборгованість членів кредитних спілок за позиками наданих кредитними спілками;
<i>інша дебіторська заборгованість</i>	розрахунки з працівниками за виданими їм довгостроковими позиками та інші розрахунки з юридичними та фізичними особами, які не виникають у ході нормального операційного циклу та будуть

	погашені після 12 місяців із дати балансу;
<i>за розрахунками з державними цільовими фондами</i>	розрахунки з державними цільовими фондами, зокрема розрахунки з тимчасової непрацездатності тощо;
<i>за розрахунками за операціями з деривативами</i>	розрахунки за операціями з деривативами .

Існують такі класифікаційні групи заборгованості дебіторів в залежності від різних ознак , зображені на рис. 1.2.

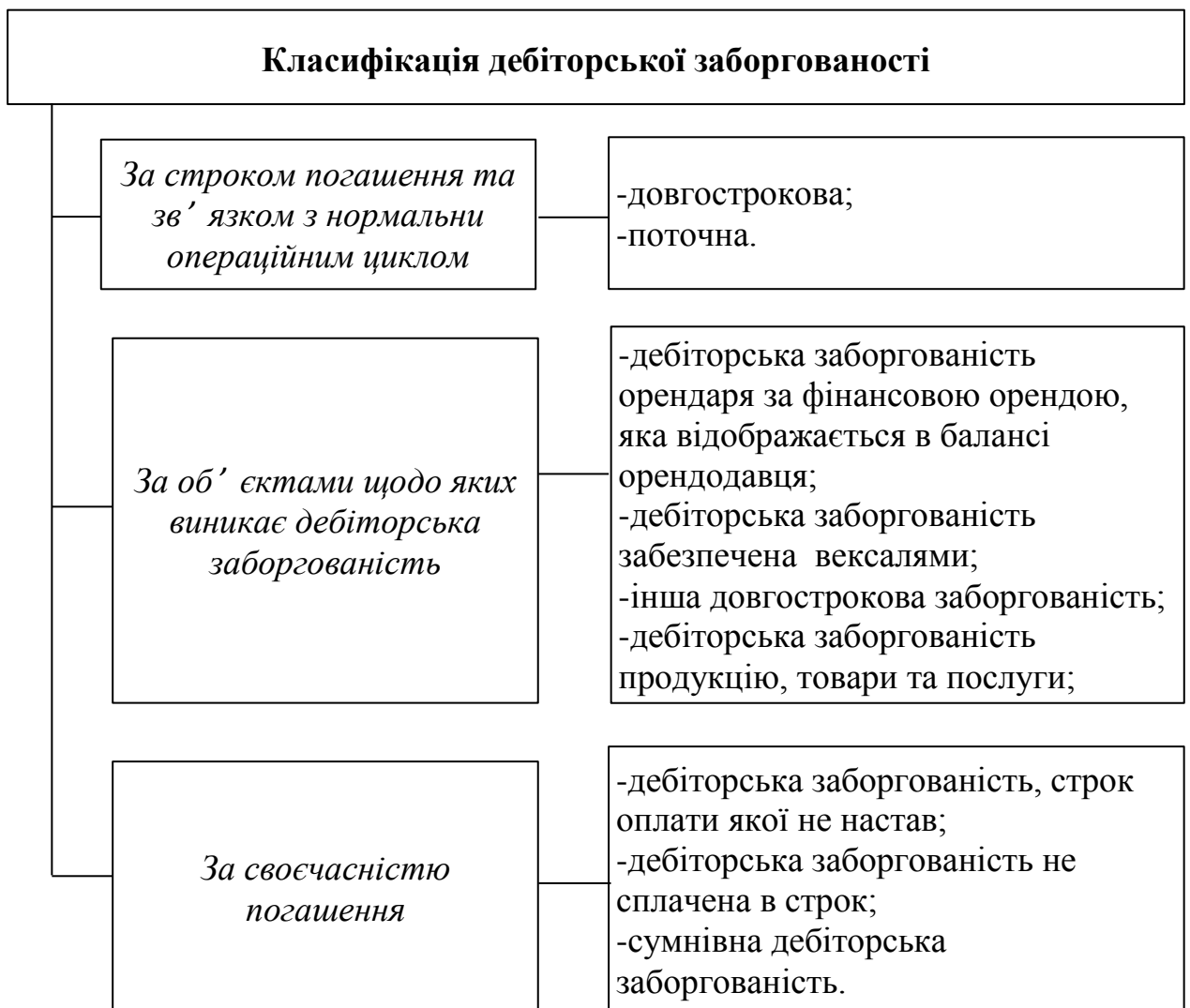

Рис. 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображена в

балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від вигляду заборгованості та умов її погашення.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка утворюється протягом звичайного операційного циклу або має бути погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, проекти та послуги, щодо погашення якої у боржника є невизначеність, називається безнадійною.

Сума поточної дебіторської заборгованості за товари, проекти та послуги мінус резерв безнадійної заборгованості називається чистою вартістю реалізації дебіторської заборгованості.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, проекти та послуги включається до балансу за чистою вартістю реалізації. Для визначення чистої вартості реалізації на дату балансу розраховується сума резерву сумнівних боргів. Розмір резерву сумнівної заборгованості визначається відповідно до платоспроможності окремих боржників або класифікації дебіторської заборгованості.

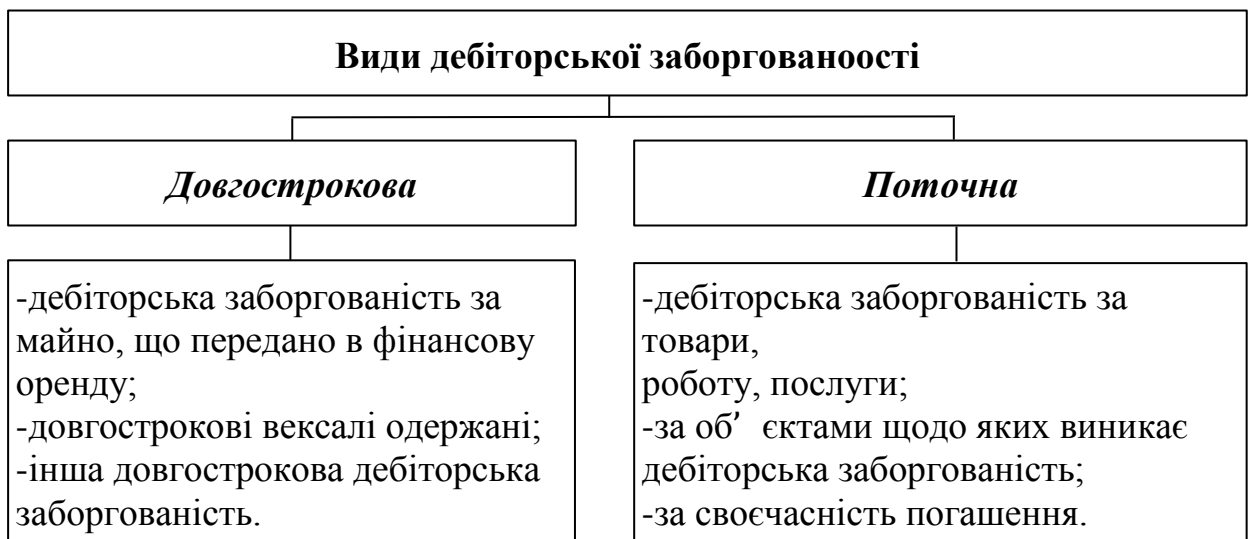

Рис 1.3. Види дебіторської заборгованості

Головним наміром обліку розрахункових операцій є забезпечення правдивої, цілісної і точної економічної інформації про розрахункові взаємовідносини з споживачами, постачальниками, персоналом, державою, використання коштів, тощо.

Завданнями бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості є:

- визначення реальної дебіторської і простроченої заборгованості ;
- перевірка вірності списання заборгованості, період позовної давності якої сплив;
- перевірка правильності зображення у обліку дебіторської заборгованості залежно від вибраного методу визначення реалізації;
- запобігання дебіторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, завдяки своєчасності розрахунків;
- періодична перевірка даних бухгалтерського обліку на пряму з дебіторами;
- вірне зображення в регістрах бухгалтерського обліку документально оформлених розрахункових операцій;
- відповідність ведення розрахунків аналітичного і синтетичного обліку у визначений період;
- відображення у податковому обліку розрахункових операцій у визначений час;
- недопущення не достовірної заборгованості кредиторів і дебіторів.

Отже, на підприємстві політика щодо дебіторської заборгованості має бути побудована так, щоб не було випадків не погашення заборгованостей покупцями з однієї сторони, а з іншої - збільшити клієнтську базу.

1.2. Огляд законодавчих актів, нормативних документів та літературних джерел обліку і аудиту дебіторської заборгованості

Діяльність будь-якого господарства залежить від нормативно-правової бази, що регулює правовідносини між підприємством та державою чи іншими підприємствами. Тому компаніям дуже важливо переглянути систему обліку, аналізу та податкового регулювання дебіторської заборгованості.

Для оцінки характеру дебіторської заборгованості компанії відповідно до чинного законодавства використовується нормативно-правова та

довідкова інформація. При перегляді нормативно-правової бази значний акцент приділяється законодавству про корпоративний облік у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

**Нормативні документи з питань обліку та контролю
дебіторської заборгованості підприємства**

№ п/п	Документ	Короткий зміст документа	Використання документа
1	Податковий кодекс України від 2.12.10р. № 2755-VI	Налагоджує відносини, про виплату податків і зборів, розкриває права і обов'язки, компетенцію контролюючих органів, права та обов'язки посадових осіб та відповідальність за порушення ПК.	При досліджуванні переліку податків і зборів які існують в Україні, та упорядкованість їх адміністрування, платників зборів та податків.
2	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99р. №996	Розкриває правові засади регулювання, будови, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, характеризує реєстри бухгалтерського обліку та первинні облікові документи	Досліджує організацію обліку дебіторської заборгованості і відображення їх результатів у фінансовій звітності
3	Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фін звітності"	Форма та зміст Балансу, та загальні вимоги і визначення його статей	Сутть дебіторської заборгованості, контроль порядку їх відображення у балансі, а також для економічної характеристики
4	П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" Наказ МФУ №92 від 27.04.2000р	Визнає методичні засади формування бухгалтерської інформації про дебіторську заборгованість	Вивчення складових дебіторської заборгованості та її сутності
5	План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування Наказ МінфінуФУ №291 від 30.11.99 р	Визначає порядок ведення рахунків , методи подвійного запису, інформацію про наявність і рух зобов'язань, капіталу, активів, та явища господарської діяльності	Для організації бухгалтерського обліку
7	Про затвердження типових форм первинного обліку Наказ міністерства статистики України від 29.12. 95 №352	Запровадження типових форм первинного обліку	Для правильного оформлення первинних документів про відображення дебіторської заборгованості
8	Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку Наказ МФУ від 29.12.2000 р. №356	Цілеспрямовані на узагальнення у реєстрах бухгалтерського обліку методом подвійного запису інформації що існує рух капіталу, зобов'язань та активів	Відображення дебіторської заборгованості у облікових реєстрах
9	Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку Наказ МФУ №88 від 24.03.95р	Визнає порядок організації документообігу і порядок їх зберігання на підприємстві	При організації документального оформлення

Окрім законодавчої та нормативної бази досліджувалась також теоретична література з обліку дебіторської заборгованості, яка наведена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Огляд спеціальної літератури з обліку дебіторської заборгованості

№ п/п	Назва посібника	Короткий зміст	Використання для даної теми
1	2	3	4
	Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Під ред. А.Н. Коваленко. - Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2010 року	Розкриваються теоретичні та методичні основи бухгалтерського обліку в Україні на основі національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку	При вивченні організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості
2	Бухгалтерський фінансовий облік. Бутинця Ф.Ф	Викладені основні питання теорії і техніки ведення бухгалтерського обліку в умовах застосування нового Плану рахунків і П(С)БО	Для організації фінансового обліку дебіторської заборгованості
3	Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів. /Ф.Ф.Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук	Охоплює проблеми управлінського обліку, як системи реєстрації, узагальнення, та аналізу бухгалтерської інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень	Під час вивчення управлінського обліку дебіторської заборгованості
4	Бухгалтерський облік: Навч. посібник. Сопко В.В.	Розкриваються теоретичні та методологічні основи бух. обліку за умов становлення ринкових відносин в економіці України на основі національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.	При вивченні організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства
5	Лишиленко. А.В. Фінансовий облік	В підручнику розглянуті питання щодо визнання дебіторської заборгованості їх класифікації та оцінки.	Використовуємо при вивченні обліку дебіторської заборгованості
6	Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність	Викладені основи теорії бухгалтерського обліку, організації його на підприємствах України	Під час ознайомлення з фінансовим обліком дебіторської заборгованості на підприємствах України
7	Стельмашук А.М., Смоленюк П.С. Бухгалтерський облік	Розглядаються питання бухгалтерського обліку. Висвітлено аспекти становлення бухгалтерського обліку, організації його на підприємстві, обліку активів, власного капіталу, зобов'язань і доходів, витрат і фінансових результатів	Під час вивчення обліку дебіторської заборгованості підприємства
8	Білик М. Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз	Розглянуто значення та методичні основи фінансового аналізу; інформаційне забезпечення фінансового аналізу підприємства;	При аналізі ефективності дебіторської заборгованості, аналіз ліквідності, платоспроможності

Спеціальна література хоч і вирішує більшість питань обліку та дебіторської заборгованості, але її мало. Тому при виконанні дипломної роботи звернено увагу на статті та наукові праці, які вивчають питання обліку та оподаткування дебіторської заборгованості, і наведені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Огляд статей та наукових праць з обліку дебіторської заборгованості

№	Назва статті та автори	Короткий зміст статті
1	Єфіменко Т. І. Сумнівна дебіторська заборгованість: формування облікової політики	У статті розглядаються підходи щодо створення інтегрованої системи обліку і та управління дебіторською заборгованістю. Стаття включає поточні, запобіжні та заключні заходи.
2	Тирінов А. В. Дебіторська заборгованість підприємства: специфіка і сутність	Розглянуто основні принципи й напрями покращання системи обліку та внутрішнього аудиту, які мають допомогти підприємствам оптимізувати дебіторську заборгованість.
3	Чорнобривець М. М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення	Розглянуто та проаналізовано систему організації обліку дебіторської заборгованості підприємства, процес формування резерву сумнівних боргів.
4	Рунчева Н. В. Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення	Запропоновані напрями удосконалення технології обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, а саме необхідність коригування законодавчих актів щодо віднесення витрат, понесених внаслідок нарахування резерву сумнівних боргів.
5	Т. А. Бурова, В. В. Волошина: Проблеми та перспективи розвитку системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах	Актуальність управління дебіторською заборгованістю викликана її здатністю впливати на наповнення оборотного капіталу підприємства. Тому особливо необхідним є створення певного механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.
6	С. В. Глухова, Ю. В. Поп: Сучасні підходи до визначення поняття "дебіторська заборгованість" підприємства.	Висвітлено питання, пов'язані з удосконаленням бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в Україні.
7	Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та їх заповнення.	Розкрито основні первинні документи щодо обліку дебіторської заборгованості, наведені їх форми та порядок їх заповнення
8	Шахрайчук Т.В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку	Викладено основні питання, пов'язані із впровадженням та застосуванням автоматизованих інформаційних технологій

1.3. Методика досліджень

Написання робіт, дослідження економічних категорій вимагає використання методів і прийомів як способу навчання. Методологія-система знань, правила наукового дослідження, методичні прийоми та операції.

Метод - засіб збору, обробки та аналізу економічної інформації. У ньому накопичені загальні теорії та прикладні методи дослідження.

Загальною теоретичною основою наукової методології є: індукція, дедукція, аналіз, моделювання, синтез, абстракція, спостереження тощо. Крім того, використовують: економіко-статистичні, емпіричні елементи наукового знання.

Важливу роль у дослідженні відіграють методи аналізу та синтезу. Аналіз схематично досліджує тему або поділяє її на елементи та атрибути, а всі виділені елементи аналізуються окремо в цілому. Всебічно аналізувати об'єкт у взаємозв'язку його фрагментів. Це дозволяє групувати теми разом і розділяти їх шляхом аналізу, таким чином досліджуючи теми в цілому.

Використання аналізу і синтезу для визначення товарної структури продукції, що випускається підприємством. Для отримання відсутньої інформації використовуються статистичні методи розрахунку: абсолютна і відносна величина, динаміка послідовності. При аналізі кількісних та якісних характеристик відносних величин їх використання є розумним. У процесі дослідження будь-який названий організований прийом може бути замінений іншими. Використання різних методів дослідження дає можливість підвищити достовірність і відсоток наукових експериментів і обґрунтованість експериментальних результатів.

Загальнонаукові методи є сукупністю принципів і категорій матеріалістичної діалектики та загальнонаукової теорії пізнання .

Частково наукові методи дослідження - це прийоми, вироблені практичною роботою на основі досягнень економічної науки.

Класифікація методів дослідження		
<i>Загальнонаукові</i>		<i>Частково наукові</i>
-індукція;	-конкретизація;	-документальні;
-дедукція;	-моделювання;	-оргонолептичні;
-аналіз;	-абстрагування;	-розрахунково-аналітичні;
-синтез	-моделювання.	-узагальнення, оцінка та реалізація результатів.

Рис. 1.4. Класифікація методів дослідження

Метод обліку – це метод чи технічна система. За допомогою цього методу чи технології об'єкти обліку зображенні та узагальнюються як грошова оцінка на економічно однорідній основі для контролю за дотриманням вимог законодавства та ефективним використанням виробничих ресурсів. Захист майна та досягнення максимальної ефективності прибутку.

Оскільки облік є безперервним процесом трансформації даних в інформацію, використовуються різні методи відповідно до етапу формування інформаційного потоку:

Перший етап - хронологічний і постійний системний моніторинг об'єктів обліку - через документи та інвентаризацію ;

Другий етап – вимірювання масштабів економічних активів та джерела їх формування, економічних процесів та їх результатів – через оцінку та розрахунок стає єдиним еталоном вимірювання валюти;

Третій етап - зареєструвати та класифікувати дані змін в об'єктах обліку та систематизувати їх за видами шляхом їх подвійного зображення в обліку;

Четвертий етап-узагальнення інформації для підготовки балансів і звітів.(рис 1.4).

Рис. 1.5. Система елементів методу бухгалтерського обліку у взаємозв'язку з етапами облікового процесу

Документування – це засіб зображення об'єктів обліку у основних бухгалтерських документах після або після завершення господарської діяльності.

Інвентаризація (дослівно від латинської - опис власності) - це метод визначення фактичної наявності та стану господарських активів, коштів підприємств та їх джерел на певну дату. Інвентаризація об'єктів обліку здійснюється шляхом вимірювання, зважування, перерахунку, перевірки.

Калькуляція -це метод калькулювання собівартості одиниці запасів або одиниці виконаної роботи. Суть цього методу полягає в тому, що вони

доводять, визначають і розподіляють витрати, що належать до конкретного об'єкта відстеження (продукту, процесу, замовлення тощо).

Подвійна бухгалтерія зображуються в бухгалтерському обліку кожної господарської операції двічі: списання одного рахунка і одночасно зображення тієї ж суми за кредитом іншого рахунку. Подвійна бухгалтерія може збалансувати контроль облікової інформації, тобто контролювати правильність і правомірність використання господарських ресурсів та джерела їх формування.

Оцінка — це метод грошової оцінки запасів і основних засобів. Під оцінкою розуміють зображення об'єктів обліку в єдиному валютному вимірі, щоб їх можна було узагальнити по підприємству в цілому. Ресурси та господарські операції, зображені в документах бухгалтерського обліку та звітності, номіновані в національній валюті України.

Бухгалтерський облік — це спосіб економічного групування однорідних господарських операцій для щоденного зображення в обліку. Корпоративні рахунки відображаються на рахунках бухгалтерського обліку на підставі відповідних оригінальних документів. Майже кожна стаття балансу має рахунок для кожного об'єкта обліку (кожного виду активів, власного капіталу).

Бухгалтерський баланс – це спосіб групування складу та джерел корпоративного майна у валюті на звітну дату, це звіт про фінансовий стан підприємства та зображує активи, зобов'язання та власний капітал підприємства на певну дату.

Фінансова звітність – це фінансова звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства протягом звітного періоду. Період складання якої є календарний рік. Фінансова звітність підприємства включає: баланс, звіт про фінансові результати, рух грошових коштів, власний капітал та примітки до звітів.

Тому методи обліку взаємопов'язані і доповнюють один одного, а разом становлять єдине ціле облікові методи. При написанні дипломної роботи використано такі методи дослідження: теоретичне зведення та порівняння (розкриття економічної природи процесу збуту), аналіз і синтез (визначення основних напрямів удосконалення методів корпоративного обліку продажів), статистичні та економіко-математичні методи, методи обліку тощо.

2. МЕТОДОЛОГІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ПАТ «КРАСНЕНСЬКИЙ КОМБІНАТ ХЛІБОПРОДУКТІВ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємств

Історія приватного акціонерного товариства «Красненський комбінат хлібопродуктів» тягнеться давно. З 28.05.1945 року почав працювати Красненської РЕАЛБАЗИ Міністерства Хлібопродуктів на його основі було створено Красненський комбінат хлібопродуктів в 1998 року. Після цього був створений вже теперішній ПАТ«Красненський комбінат хлібопродуктів». Площа підприємства становить 8.35 га. На території підприємства є в наявності два складських приміщень для приймання і зберігання зерна, розміри одного становлять 20 тонн, а іншого- 30 тонн. Фірма для сушки зерна має дві сушарки. Сушарки ДСП - 32 , яка має потужність 64 тонни на годину. Використовують дві автомобільні ваги підйом яких становить 80 тонн та 2 залізничні – 150 тонн. Зберігають зерно в 9 коморах загальна ємкість яких становить 180000 тонн.

Переміщення зерна можливе також залізницею, так як підприємство має залізничну колію довжиною 1982 р. з одночасною можливістю проведення робіт в 4 пунктах. Вантажність вагонів здійснюють на – 150 тонній залізничній вазі під час оформлення вантажів відповідними договірними та бухгалтерськими документами.

Усі зерносклади щорічно атестуються за технічними параметрами умов зберігання та переробки. Також комбінат отримав сертифікат на очищення, сушіння, зберігання та реалізацію зерна та переробленої сировини, що відповідає міжнародним вимогам.

Компанія має можливість продавати 15-20 грузових і 20 вагонів на день. За останні роки завод придбав 10 вантажівок ДАФ для перевезення

зерна, побудував і ввів у виробництво новий склад. Компанія експортує зернові та товарні культури до Польщі, Латвії та Республіки Білорусь.

Власник бізнесу громадянин України. Географічне розташування зручне, розташоване на стику чотирьох областей: Рівненської, Львівської, Тернопільської та Волинської. На відстані 1,0 км від міжнародного автомобільного транспортного коридору – автомобільної траси Київ – Чоп. Через Радивилів проходить залізнична дорога Київ – Львів – Варшава – Берлін. Вартість даного комплексу становить – 417760 тис.грн. Території комбінату має освітлення, огорожена парком, має асфальтовану дорогу. Підприємство має централізовану систему водопостачання, каналізація, виробничі приміщення обладнані вентиляцією. Адмінприміщення та виробничі приміщення підприємства мають автономне опалення від газових котлів.

Адміністративні приміщення складають площу 420 м2:

- кабінет керівника;
- кабінет головного інженера;
- кабінет бухгалтерії;
- виробнича лабораторія;
- кабінет відділу постачання і збуту

В адміністративному приміщенні підприємства встановлені 2 комп'ютери, два принтери, ксерокс, офісні столи та стільці. Підключені два телефонні номери.

Облік як вагоме інформаційне джерело для управління фірмою та зовнішніх користувачів обов'язаний бути адекватно організований. Організація обліку на фірмі завбачає розроблення його облікової політики.

Облікова політика – сукупність правил, методів і процедур, що використовуються фірмою для зображення господарської діяльності у фінансовій звітності.

Розроблений зміст облікової політики затверджується наказом керівника підприємства. Визначенні методики та ознаки використовуються з

1 січня кожного фінансового року усіма структурними підрозділами, включаючи відокремлені підрозділи з ознаками юридичних осіб.

На комбінаті розроблений даний наказ , але на наш погляд не до ліком в організації обліку є відсутність його щорічного доповнення та коригування. Ми пропонуємо адміністрації даної фірми розглянути , наказ про облікову політику на предмет відповідності сучасним вимогам його ведення.

Економічна характеристика комбінату зображена в таблицях, показаних нижче наданих послуг підприємством у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Динаміка обсягів виробництва і реалізації, тис.грн.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Коефіцієнт зростання	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Розмір реалізації продукції	36222	38341	40085	+2119	+1744	1.1	1.1
Розмір товарної продукції	41259	50346	42074	+9087	-8272	1.2	0.8

Дані таблиці 2.1. показують збільшення реалізації продукції у 2019р. в порівнянні з 2018р. на 10% ,а також і зростання у 2020р. на 10% обсягу реалізації продукції за 2019р. Порівнюючи розміри реалізованої та товарної продукції бачимо, що у 2019 різниця велика і становить 12005 тис. грн., а у 2018 і 2020 незначна.

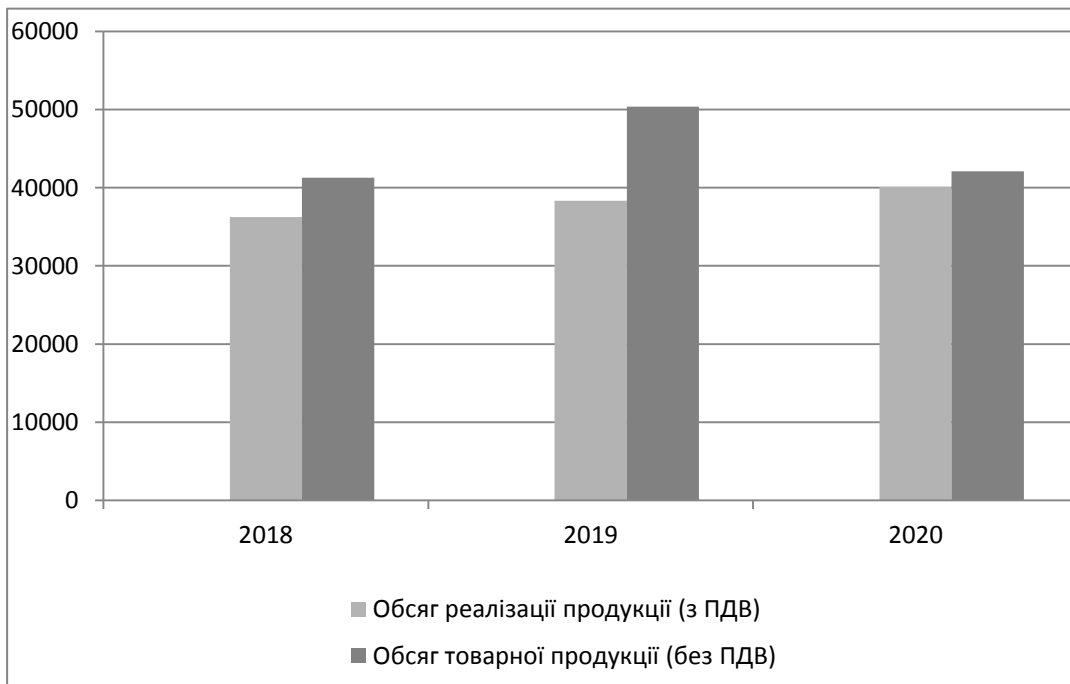

Рис.2.1. Динаміка обсягів реалізації, тис. грн. 2018 - 2020 років.

Ці показники зручніше простежити за допомогою рисунка 2.1

Продовжити аналіз господарства слід дослідити використання основних засобів. Управління витратами потребує досконале знання технологічного процесу, його дій на основі економічних витрат матеріальних ресурсів, використання новітнього обладнання і технологій. Витрати комбінату за елементами протягом 2018-2020 років показано у таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Динаміка витрат на виробництво продукції, тис. грн.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Коефіцієнт зростання	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Матеріальні в-ти	4694	10457	15935	+5763	+5478	2.2	1.5
В-ти на оплату праці	6019	3437	11043	-2582	+7606	0.6	3.2
Від-ння на соц. стр-ння	1269	686	2326	-583	+1640	0.5	3.4
Амортизаційні відрахування	347	841	12940	+494	+12099	2.4	15.4
Інші витрати	532	13488	12828	+12956	-660	25.4	0.6
ВСЬОГО	12861	28909	55072	+16048	+26163	2.2	1.9

Аналіз даної таблиці свідчить про те, що у 2019р. в порівнянні з 2018р. значно збільшилися інші витрати у 25.4 рази це спричинило зростання операційних витрат. Так, в порівнянні з 2019р. до 2020р. значно зросли амортизаційні відрахування у 15.4 рази. Оплату праці зображено у таблиці 2.3 Яка показує, що при значному збільшенні у 2018 році фонду оплати праці, та відносно малим середньомісячний розміром зарплати.

Аналіз заробітної плати

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Коефіцієнт зростання	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	66	72	75	+6	+3	1.1	1.1
Річний фонд оплати праці, тис.грн.	6019	3437	4452	-2582	+1015	0.6	1.3
Середньорічна зарплата одного працівника, тис.грн.	91197	47736	53467	-43461	+5731	0.5	1.2
Середньомісячна зарплата одного працівника, тис.грн.	7600	3978	4455	-3622	+477	0.5	1,1

Щорічно чисельність працівників зростає незначно. Середньомісячна зарплата у 2019р. склала 3978 грн., що на 3622 грн. менше ніж у 2018 році . Падіння розміру заробітної плати пов'язане в основному з значним зменшенням доходів у 2019 році у порівнянні з 2018р. Проте у 2020 році зросла на 477 грн.

Розглянемо показники які характеризують рух основних засобів підприємства за останні три роки ,їх знос та оновлення.

Динаміка основних засобів, тис.грн.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Коефіцієнт зростання	
	2018	2019	2020	2019-2018	2019-2018	2019-2018	2019-2018
Будинки, цехи і передавальні пристрої	15422	31777	92334	+16116	+60557	2.1	2.9
Машини і обладнання	3444	3432	89465	-12	-86033	1.0	26.0
Транспортні засоби	9427	12652	12652	+3225	0	1.3	1
Інструменти, інвентар	283	612	637	+328	+25	2.2	1.1
Інші основні засоби	1	158	298	+157	+140	158.0	1.9
РАЗОМ	28577	48631	195386	+20054	+146755	1.7	4.1

Як бачимо, вартість основних фондів у 2019р. збільшились на 16116тис.грн.,а у 2020р. на 60557тис.грн. Комбінат направив значні кошти на придбання імпортного обладнання для чистки, калібрування ,і сушіння зернової продукції . Це вплинуло на скорочення фонду оплати праці у 2019р. Закупівля новітнього обладнання необхідне, так як експорт готової продукції вимагає високої її якості і вчасності поставок.

Аналіз економічних показників безпосередньо впливає на результативні показники, особливо на розмір фінансових результатів. Оскільки об'єктом дослідження є обліковий процес та методика визначення фінансових результатів повсякденної діяльності підприємства покажемо алгоритм визначення фінансових результатів (табл. 2.5).

З наведеної інформації видно, що досліджуваний комбінат характеризується чіткою тенденцією зростання фінансових показників – фінансові результати операційної діяльності зросли на 10% або 674 тис. грн., а втрата чистих фінансових результатів – 4%.

Проте, величина збитку, теж наявна. Протягом періоду дослідження розмір чистого збитку скоротився на 10%. За результатами розрахунків

можна побачити, що вистроїлася чітка тенденція зростання у декілька разів величини деяких показників, які беруть участь в створенні фінансового результату. Це пояснюється зростанням обсягів і нарощуванням темпів виробництва.

Можливість розраховатися за борговими зобов'язаннями вказує на фінансовий стан підприємства.. Він характеризує забезпеченість фінансовими ресурсами, які потрібні для нормального роботи підприємств, правильністю їх розміщення і ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Таблиця 2.5

**Аналіз складу і динаміки фінансового результату підприємства ПАТ«
Красненський комбінат хлібопродуктів».**

Показник	Значення показника, тис.грн			Зміни	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	асолютні, +/-	відносні, %
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	67598	86703	83590	15992	24%
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	45530	654601	71157	25627	56%
Валовий прибуток	22068	32202	15991	-6077	-28%
Валовий збиток	-	100	3558	3458	3458%
Інші операційні доходи	3466	6446		-3466	-100%
Адміністративні витрати	2084	2426	4013	1929	93%
Витрати на збут	3621	1385	4321	700	19%
Інші операційні витрати	20436	13083	9513	-10923	-53%
Фінансовий результат від операційної діяльності, прибуток	6939	26051	7613	674	10%
Збиток	7546	4397	8193	647	9%
Інші фінансові доходи	4	147	174	170	4250%
Інші доходи	2014	197	908	-1106	-55%
Фінансові витрати	357	-	222	-135	-38%
Інші витрати	184	270	45	-139	-76%
Фінансовий результат до оподаткування, Прибуток	7770	25958	7421	-349	-4%
Збиток	6900	3519	7897	997	14%
Чистий фінансовий результат: Прибуток	7768	25958	7421	-347	-4%
Збиток	6900	3519	7897	997	14%

Фінансовий стан визначає конкурентоспроможність підприємств, їхній імідж, потенціал у діловому співробітництві.

Оскільки в умовах ринку підприємства мають повну економічну відповідальність за результати своєї діяльності, за недопущення банкрутства, значно зростає роль та значення аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання різноманітних форм власності, оцінки їх ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Однією з важливих ознак фінансового стану сільськогосподарських підприємств є їхня фінансова стійкість. Чинники, які характеризують фінансову забезпеченість підприємства це: фінансова забезпеченість безперервної роботи; незалежність від сторонніх джерел фінансування; здатність вільно переміщати грошові кошти; забезпечення покриття затрат на збільшення і оновлення виробництва; стабільне перевищення доходів над витратами.

Розрахунок показників фінансової стійкості підприємства зобразимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка фінансової стійкості підприємства, 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,76	0,77	0,80	0,04
Коефіцієнт фінансової залежності	0,57	0,56	0,55	-0,02
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,98	1,03	1,09	0,11
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,03	0,03	0,02	-0,01

Аналізуючи динаміку фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, робимо такі висновки. Коефіцієнт автономії характеризує частку власної власності підприємства в загальному капіталі, вкладеному в

його діяльність. Динамічно цей показник знаходиться в оптимальному діапазоні, що свідчить про фінансову незалежність досліджуваної компанії.

Фінансова залежність підприємства характеризується відповідним коефіцієнтом, який вказує на фінансову залежність підприємства від позикових коштів. За аналізований період цей показник у підприємства знизився, що є хорошою тенденцією.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу досліджуваного підприємства показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності. За період дослідження ця кількість зростає з 0,98 до 1,09, що слід вважати позитивним явищем.

Прибутковість сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від наявності і раціонального використання основних засобів і оборотних активів. Так, наприклад, якщо підприємство закуповлює зайві виробничі запаси, які не використовуються в процесі виробництва, то це призведе до сповільнення оборотності оборотних активів, і, навпаки, при нестачі оборотних активів основні виробничі фонди будуть використані не на повну потужність. Тому аналіз майнового стану підприємств, реальна оцінка змін, що відбулися в складі та структурі їхнього майна, є важливим етапом у характеристиці фінансового стану підприємств.

Оцінку майнового стану досліджуваного підприємства зобразимо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників оцінки майнового стану підприємства, 2018-2020рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,36	0,27	0,28	-0,08
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,02	0,04	0,10	0,08
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,03	0,05	0,07	0,04

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує, яка частина основних засобів, з котрим підприємства почали діяльність у звітному періоді, вибула з причин зносу та інших причин. Протягом 2018 – 2020 рр. цей показник становив 0,03-0,04. Він збільшився на 0,04, що свідчить про значний знос основних засобів комбінату.

Аналізуючи динаміку показників ділової активності підприємства(табл. 2.8) зазначимо наступне.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ділової активності сільськогосподарських підприємства, 2018-2020рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,94	0,87	1,9	0,96
Тривалість обороту оборотних активів, днів	394	411	188	-206
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	1,13	1,07	3,43	2,3
Тривалість обороту запасів, днів	318	332	104	-214
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	11,9	10,73	15,14	3,24
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	31	35	25	-6
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,0	3.3	9,49	6,49
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	118	109	39	-79

Коефіцієнт оборотності оборотних активів протягом аналізованого періоду зріс на 0,96, а тривалість їх обороту знизилася на 206 дні. Це говорить про ефективніше використання оборотних засобів підприємством у 2020 році ніж у 2018 році.

Щодо коефіцієнту оборотності виробничих запасів досліджуваних підприємств, то він протягом 2018 – 2020 рр. зріс на 2,3, а тривалість

обороту запасів зменшилася на 214 днів. Це є свідченням ефективного використання підприємством основних засобів.

Обертання дебіторської заборгованості підприємств у динаміці зріс на 3,24, а середній строк обороту дебіторської заборгованості зменшився на 6 днів, що є позитивним явищем. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості за аналізований період зріс на 6,49, а середній строк обороту кредиторської заборгованості зменшився на 79 днів, що свідчить про зменшення термінів надання позик господарствам.

Зробивши аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємства слід зазначити, що він є відносним і за ним не можна дати оцінки окремому господарству. Той чи інший показник фінансового стану кожного суб'єкта господарювання має власне значення, а визначені нами результати слід вважати лише середніми.

2.2. Організація системи бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками

Посадова особа, яке є керівником підприємства несе відповідальність за правильну і своєчасну організацію обліку і контроль за встановлення фактів усіх господарських організацій, зберігання оброблених документів, звітностей та реєстрів за встановлений період, але не менший трьох років.

Облікова політика в підприємстві визначається самостійно керівником та головним бухгалтером. На підставі облікової політики головний бухгалтер або уповноважена особа веде бухгалтерський облік. Головні принципи та складання фінансової звітності в обліковій політиці здійснюється на підставі П(С)БО України. Дана політика створюється на підприємстві на довгий період, а не на короткий так, як її використовують з року в рік.

Основою облікової політики є Наказ про облікову політику. Саме він затверджує потрібну методологію і організацію ведення обліку на

підприємстві. У наказі вписують можливий вибраний варіант, які визначені чинним законодавством. Якщо процедура чи порядок обліку не вказаний у нормативних документах, то підприємство створює і зазначає його в наказі на основі професійних суджень та чинних П(С)БО. Форму організації облікової політики можна тісно пов'язати з принципами документування господарських організацій. (рис.2.2).

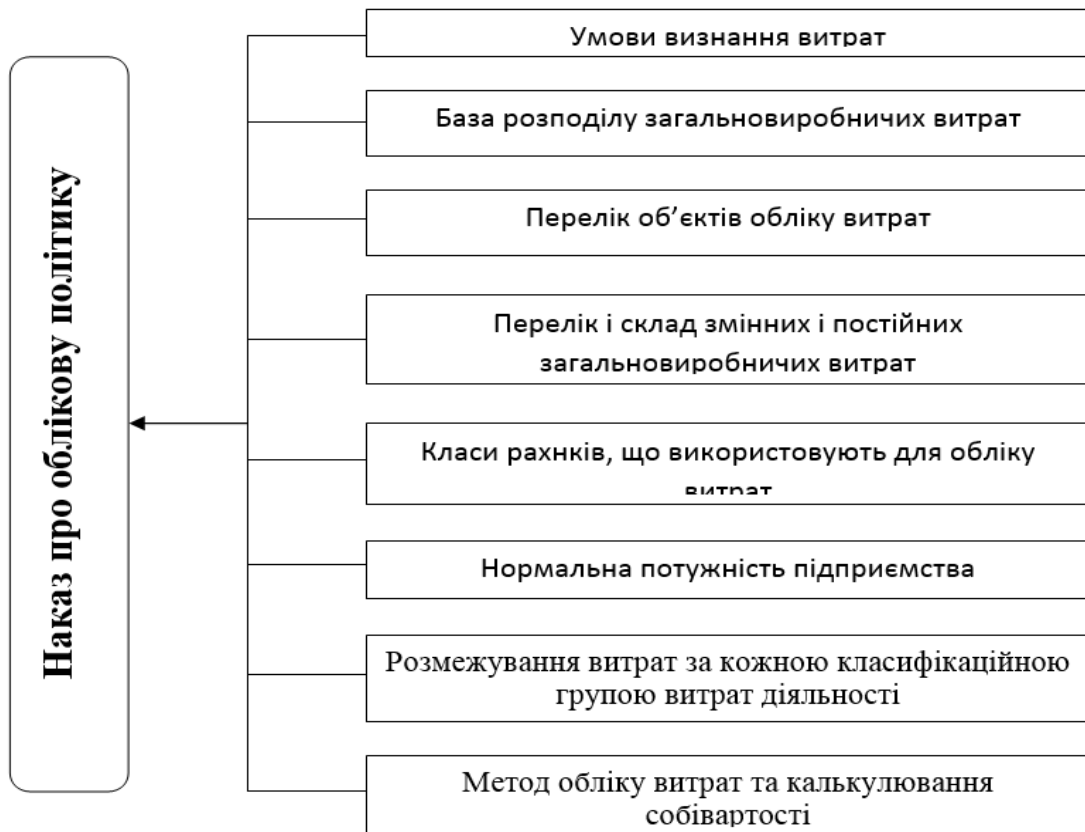

Рис. 2.2 Нагромадження і групування однорідних господарських операцій в облікових реєстрах

Зазначимо, що в підприємстві для обліку господарських операцій використовують журнально-ордерну форму обліку. Дана форма обліку базується на значному використанні принципів минулого нагромадження та сортування однорідних господарських операцій у облікових реєстрах - журналах-ордерах та інших відомостях до них.

Згідно із ст.5 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" технологію та документообіг облікової інформації підприємство вибирає самостійно.

Документообіг - це упорядкований процес переміщення документів та виконання різних облікових процедур з моменту їх отримання до моменту передачі у архів.

Документообіг залежить безпосередньо від:

- структури підприємства;
- складу бухгалтерської служби;
- кількості господарських операцій;
- порядку їх оформлення.

Керівник підприємства установлює графік документообігу в вигляді таблиці чи схеми з метою раціональної організації.

Графік документообігу - це документ, який має перелічені роботи з складання, контролю та обробки документів, які виконують підрозділи і конкретні виконавці з зазначенням термінів виконання та періодів знаходження документів на робочому місці та зв'язку відповідних робіт.

Саме для впорядкованості руху і своєчасного отримання первинних документів створюється графік документообігу.

Відповідальний за складання графіку документообігу головний бухгалтер, а за затвердження керівник. Робітники, що працюють з даними документами роблять витяг з графіка документообігу, який відповідає виконанням обов'язків даного працівника. Обов'язком для усіх працівників є дотримання і виконання вимог, які встановлені.

Графік документообігу повинен:

- підвищити якість роботи бухгалтерської служби;
- зменшення випадків несвоєчасної обробки документів, їх втрати
- зменшення строків складання звітності;
- підвищенню відповідальності працівників усіх рівнів за своєчасність їх складання, використання та опрацювання.

Варто відмітити, що у ПАТ «Краснянський комбінат хлібопродуктів» складають графік документообігу. Прикладом може бути розроблений графік документообігу ТТН на відправку зерна (табл. 2.9).

Графік документообігу ТТН на відправку зерна

№ п/п	Зміст окремої операції документообігу	Місце виконання	Виконавець	Строк виконання
1.	Виписка ТТН, 4 примірника	Бухгалтерія	Бухгалтер	09:10
2.	Відмітка про прийняття вантажу	Гараж	Водій	09:15
3.	Передача документа водієві (3 примірники)	Гараж	Бухгалтер	09:20
4.	Відмітка на складі у ТТН про виконане завдання	Склад	Завскладом	12:00
5.	Відвантаження продукції, передача ТТН завскладу (1 примірник)	Склад	Завскладом	12:05
6.	Відмітка про прибуття водія на підприємство постачальника	Диспетчерська	Завгаражем	12:20
7.	Здача ТТН у бухгалтерію підприємства постачальника	Бухгалтерія	Завгаражем	12:25
8.	Перевірка документів на наявність усіх записів (реквізитів). Опрацювання інформації	Бухгалтерія	Бухгалтер	До кінця робочого дня

Документограма - це графічне зображення процедури з виглядом таблиці, по лівій стороні в рядки формулюють операції процедури, а в графі по горизонталі перелічують виконавців цих операцій. На перетині рядка та графі ставлять символи, які відзначають виконавця і характер тій чи іншої операції.

У підприємстві не розроблено документограмми. Тому ми навели приклад документограмми ТТН на відправку зерна наведена у таблиці 2.10.

Структура облікового апарату - це вид поділу і кооперування праці, яка передбачає поділ всього комплексу облікових, контрольних і аналітичних робіт між виконавцями.

Структура бухгалтерії залежить від:

- ✓ виду діяльності підприємства;
- ✓ об'ємні характеристики виробництва;
- ✓ виробничі структури підприємства;
- ✓ умов організації і технології виробництва;
- ✓ кількості філій, підрозділів;
- ✓ від обсягу та рівня автоматизації облікових робіт;

✓ чисельності персоналу тощо.

Таблиця 2.10.

Оперограма товарно-транспортної накладної на відправку зерна

№ п/п	Операція	Виконавці			
		Бухгалтер	Бригадир	Тракторист	Заправник
1.	Виписка ТТН, 4 примірника	*			
2.	Відмітка про прийняття вантажу		*		
3.	Передача документа водієві (3 примірники)	*			
4.	Відмітка на складі у ТТН про виконане завдання			*	
5.	Відвантаження продукції, передача ТТН завскладу (1 примірник)		*		
6.	Відмітка про прибуття водія на підприємство постачальника				*
7.	Здача ТТН у бухгалтерію підприємства постачальника				*
8.	Перевірка документів на наявність усіх записів (реквізитів). Опрацювання інформації	*			

Ведення бухгалтерського обліку може бути централізованим та децентралізованим на більших і середніх підприємствах, які мають не просту організаційну та виробничу структуру.

Головна бухгалтерія підприємства здійснює формування звітів та звітності при централізованому обліку на основі реалізації функцій збору бухгалтерських даних.

Весь аналітичний та синтетичний облік ведеться в головній бухгалтерії на базі первинних і зведених документів, що надійшли з окремих підрозділів підприємства. У самих підрозділах відбувається лише первинна реєстрація господарських операцій.

2.3. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками

Первинний облік розрахунків з покупцями і замовниками у ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» здійснюють на підставі відповідних документів. Всі розрахунки сільськогосподарських підприємств із заготівельними організаціями здійснюються на основі укладених договорів, в яких вказуються строки і умови продажу продукції, механізм оплати тощо (рис. 2.3).

Процес реалізації готової продукції заготівельним організаціям оформляють *товарно-транспортними накладними* різних форм відповідно до виду продукції, що реалізується. Приймальними квитанціями оформляється момент виникнення розрахункових операцій та взаємовідносин із заготівельними організаціями. Квитанції можуть бути різної форми в залежності від виду проданої продукції: на зерно, на молоко, на тварин, на овочі, на цукрові буряки тощо.

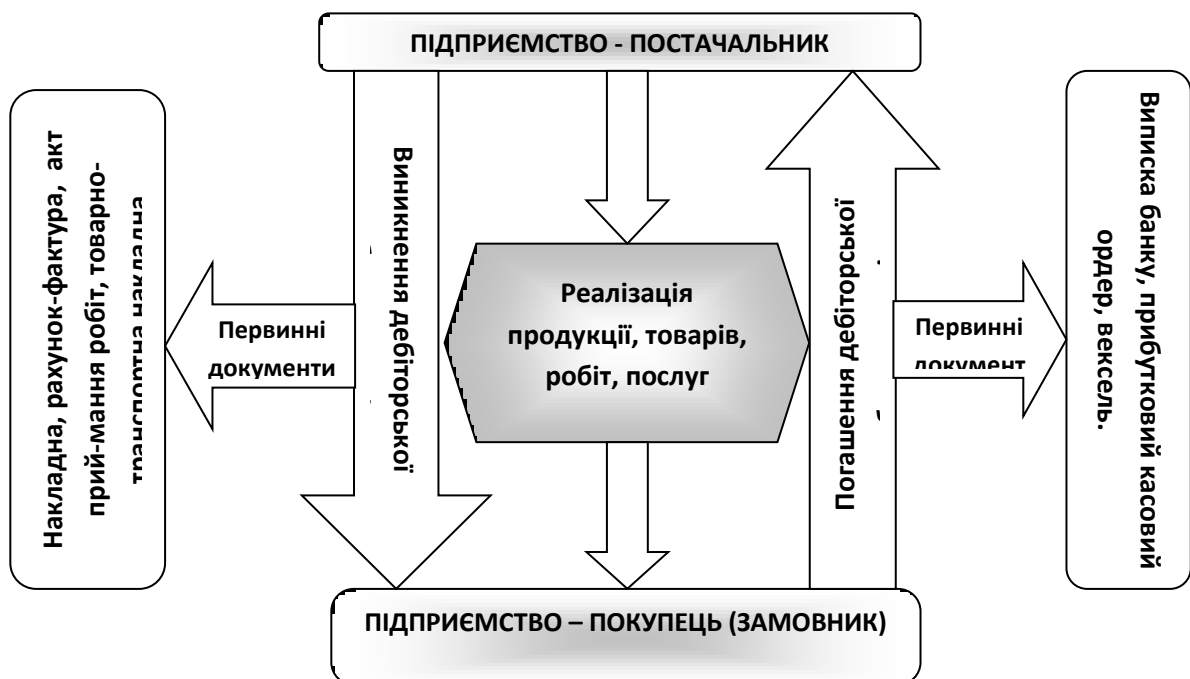

Рис. 2.3. Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками

У приймальних квитанціях вказують, **що за продукція** надійшла від продавця, натуральна та залікова маса, надбавки або знижки за класність і

сортність, а також певна сума до оплати. Основою для записів в обліковій реєстри із розрахунків з покупцями є приймальні квитанції.

Передача матеріальних цінностей на сторону підприємствам і організаціям проводять за спеціальними формами товарно-транспортних накладних (ТТН). Товарно-транспортні накладні є основою для списання матеріалів у продавця та оприбуткування їх у покупця. Затверджені декілька форм товарно-транспортних накладних.

На кожен партію зерна до пункту закупівлі підприємство видає *Товарно-транспортну накладну спеціального формату № 1-сг (зерно)* у чотирьох примірниках, а при транспортуванні з сторони – у 5 примірниках. Перший примірник накладної зберігається в господарстві за підписом водія, а наступні три примірники видаються водієві. Після збору зерна другий примірник залишають на зерновому пункті, третій примірник повертають у господарство з квитанцією, а четвертий примірник залишають у водія як основу для заповнення вантажної накладної.

При постачанні продукції залученим транспортом товарно-транспортні накладні виписують в п'яти примірниках, два з яких забирає водій автотранспортної організації.

Товарно-транспортні накладні складаються з двох розділів: товарного і транспортного. В товарному розділі зображають показники, які визначають взаємні відносини підприємств з покупцями, на підставі яких списується продукція і матеріали в сільськогосподарських підприємствах і оприбуткування їх покупцями.

Транспортна частина визначає взаємовідносини між вантажовідправником (замовником автомобільних перевезень) та автотранспортом або іншими підприємствами, які здійснюють перевезення вантажів. Він використовується для обліку транспортних робіт і розрахунків між вантажовідправником або вантажоодержувачем і транспортною компанією для надання їм послуг з перевезення вантажу.

Накладна складається окремо для кожного покупця на кожний приїзд автомобіля. Товарно-транспортні накладні при постачанні декількох партій продукції для одного чи різних одержувачів складають окремо на кожну партію і окремо для кожного одержувача. У кожній накладній присутній її фіксований номер та серія. В ній зазначають номер автомобіля, підприємство, продавця, покупця та платника, назви зернових культур, сорт та клас; масу (брутто, тара, нетто); ціну, загальну суму.

Реєстр товарно-транспортних накладних створюється по кожній культурі прийняті за день від підприємства. Підставою виписки приймальної квитанції (ПК-10) для кожної культури, яка надійшла протягом дня є реєстр. У ній зазначаються номери усіх створених реєстрів накладних, фізичну та залікову вагу зерна, а також враховується сума з урахуванням якості зерна.

Примірники реєстрів залишають по одному на господарстві разом з квитанцією і на хлібоприймальному підприємстві. При поставці на підприємство малих партій зерна реєстр накладних не створюють, а для кожної партії виписують приймальну квитанцію (ф. ПК-9), за зразком Приймальної квитанції за формою ПК-10. Приймальна квитанція служить головним документом для обліку та звітності щодо заготівлі зерна по оформленому контракту.

Отже, якщо документи по відвантаженню продукції (товарно-транспортні накладні) є основою для списання продукції із залишків і відноситься до реалізації, то приймальні квитанції є основою для нарахування виручки за реалізовану продукцію.

Взаємовідносини сільськогосподарських підприємств з покупцями і замовниками в процесі реалізації готової продукції регулюються договорами. Ціни на продаж продукції встановлюють за домовленістю сторін.

Слід зауважити, що підприємство ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» крім продажу продукції заготівельним організаціям, реалізують свою продукцію іншим покупцям і замовникам. Такі розрахунки оформляються *накладними* чи *рахунками-фактурами*. Фізичним особам чи

працівникам господарства реалізація оформляється *накладною внутрішньогосподарського призначення*. У накладних і рахунках-фактурах вказуються розрахункові реквізити покупців і продавців, вид реалізованої продукції чи наданих послуг, їх кількість, ціну і вартість за закупівельними цінами та суму ПДВ.

Видачу продукції своїм працівникам у рахунок оплати праці оформляють у розрахунково-платіжній відомості на видачу натуральної оплати із зазначенням прізвища, імені, по батькові одержувача, кількості і вартості продукції. У відомості має бути підпис про одержання продукції. Відомість підписують керівник і головний бухгалтер.

При реалізації продукції для кожного працівникам господарства і особам зі складів за гроші виписують накладну внутрішньогосподарського призначення та прибутковий касовий ордер.

Виручку від реалізації продукції обчислюють за двома видами в господарстві. Коли розраховуються готівкою, то за надходженнями в касу і за зазначеними в розрахункових документах вартість відвантаженої продукції.

Покупці та замовники оплачують квитанції, рахунки-фактури та рахунки-фактури за допомогою платіжних листів, акредитивів, , касових чеків, касових чеків, векселів, а також зарахування заборгованості між покупцем і замовником без використання готівки.

При виконанні проекту (будівництво, технічне обслуговування тощо) у договорі на виконання також зображається зобов'язання замовника прийняти завершений проект, порядок оплати та строки. Прийнятою роботою є акт відповідної форми, підписаний представником замовника та виконавцем або вантажовідправником, та обов'язкова довідка за підписом представника, скріплена печатками замовника та виконавця. Так само надавати клієнтам різноманітні послуги (ремонт та обслуговування корпоративних технічних засобів тощо) під час роботи.

Рахунок-фактуру та платіжну вимогу-доручення виписують при виконанні робіт та послуг на сторону. На усіх первинних розрахункових документах повинна бути зазначена сума податку на додану вартість окремим рядком. Розрахункові документи покупцю чи замовнику надаються на суму оплати відвантаженої продукції, виконаної роботи чи наданої послуги. (табл. 2.11).

Таблиця 2.11.

Первинні документи по розрахунках з покупцями і замовниками

Розрахунки з вітчизняними покупцями	Розрахунки з іноземними покупцями
<i>Виникнення заборгованості</i>	<i>Виникнення заборгованості</i>
Накладні Рахунки-фактури Рахунки Акти прийнятих робіт, послуг Податкові накладні Товарно-транспортні накладні Товарні накладні	Комерційні документи (рахунки-фактури) Транспортні накладні (залізнична накладна, авто накладна, авіа накладна, коносамент, пакувальні листи) Платіжні документи на перерахування сум митних платежів, розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць тощо
<i>Погашення заборгованості</i>	<i>Погашення заборгованості</i>
Виписки банку ПКО Векселі	Виписки банку Векселі

При бартерних операціях сторони укладають договір про визначення умов взаємної поставки товарів, зобов'язань сторін щодо виконання умов договору, відповідальності сторін у разі порушення договору.

На рахунку № 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» узагальнюється розрахункова інформація з покупцями та замовниками за перевезену продукцію, товари, виконані роботи та послуги, крім боргів, забезпечених векселями.

По дебету рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» зображається реалізаційна вартість реалізованої продукції (товарів, проектів, послуг) (включаючи бартерні договори), податок на додану вартість та інші податки (обов'язковий платіж). Перерахування до бюджету та позабюджетних фондів та включені до витрат на реалізацію; за кредитом -

сума платежу, що надійшла на рахунки підприємства в банківських установах, готівкові та інші види рахунків(табл.2.12)

Таблиця 2.12

Будова рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»

Дебет		Кредит
Сальдо на початок періоду	Наявність дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) на початок звітного періоду	
Продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації.		Отримання грошових коштів на рахунки в банківських установах у погашення дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги). Отримання готівки грошових коштів в касу підприємства в погашення дебіторської заборгованості; Отримання оплат іншими розрахунками (чеками, акредитивами, векселями) в погашення дебіторської заборгованості; Суми заліку заборгованостей (за отриманими від покупців і замовниками і авансами.
Сальдо на кінець періоду	Наявність дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) на кінець звітного періоду.	

Зокрема, облік розрахунків з українським покупцями та замовниками зображається на субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», з іноземними покупцями - на субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

На підприємстві аналітичний облік розрахунків із покупцями і замовниками зображається окремо за кожним покупцем та замовником, по кожному рахунку який наявний до сплати, окремо по кожній операції.

Також облік має вестися в іноземній та національній валюті при експорті товарі чи послуг.

Організація аналізу та обліку повинна своєчасно надавати керівництву підприємства необхідну та повну інформацію для роз'яснення стану

розрахунків з боржником реалізованої продукції (товарів, проектів, послуг) з метою:

- аналізу та дослідження динаміки дебіторської заборгованості;
- формувати кредитну політику за кредитною системою;
- систематизація та аналіз інформації про покупців та замовників;
- контролювати дебіторську заборгованість за продукцію (товари, проекти, послуги);
- розробити стандарти оцінки платоспроможності боржника;
- сформувати порядок своєчасного погашення дебіторської заборгованості;
- розрахунку прогностичного розміру резерву сумнівних боргів.

Кореспонденція рахунків з визнання та погашення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги мають такий вигляд(табл.2.13)

Таблиця 2.13

Кореспонденція рахунків з визнання та погашення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1. Реалізація вітчизняному покупцю			
	Готової продукції	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями “	701 “Дохід від реалізації готової продукції”
	Товарів	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”	702 “Дохід від реалізації товарів”
	Робіт і послуг	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями “	703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”
2. Одночасно на суму ПДВ			
		701 “Дохід від реалізації готової продукції”	641 “Розрахунки за податками”
		702 “Дохід від реалізації товарів”	641 “Розрахунки за податками”
		703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”	641 “Розрахунки за податками”
3. Списуємо собівартість реалізованих			
	Готової продукції	901 “Собівартість реалізованої готової продукції”	26 “Готова продукція” 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва” 21 “Поточні біологічні активи”
	Товарів	902 “Собівартість	28 “Товари”

		реалізованих товарів”	
	Робіт і послуг	903 “Собівартість реалізованих робіт і послуг”	23 “Виробництво”
4. Погашена дебіторська заборгованість грошовими коштами			
		311 “Поточні рахунки в національній валюті”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”
		301 “Готівка в національній валюті”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”
5. Погашена дебіторська заборгованість взаєморозрахунками			
		63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”
		68 “Розрахунки за іншими операціями”	361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”

Кореспонденція рахунків з зображенням операцій, пов'язаних зі здійсненням розрахунків з покупцями та замовниками подана в табл. 2.14.

Невід'ємною частиною комплексного обліку поточної дебіторської заборгованості за товари, проекти, послуги є облік безнадійної заборгованості. З цією метою в плані рахунків передбачено рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» та рахунок 944 «Сумнівні і безнадійні борги».

Одним із способів поступового включення безнадійної заборгованості до витрат є розрахунок резерву безнадійної заборгованості. Його формування пояснюється необхідністю оцінки, і може бути отримано від їх реалізації або використання (віддача, втілена в актив, дорівнює сумі коштів, яку в кінцевому підсумку буде отримано)

П(С)БО 10 передбачає три методи розрахунку резерву сумнівних боргів:

- на основі платоспроможності окремих боржників;
- класифікація дебіторської заборгованості за строком погашення;
- за часткою чистого доходу визнаної безнадійної заборгованості реалізованої продукції, товарів, послуг.

**Кореспонденція рахунків з відображення розрахунків з покупцями
та замовниками**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1	2	3
Відображено отримання доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	361,362	701-703
Надійшла готівка в касу від покупців та замовників у рахунок оплати продукції, товарів, робіт, послуг	301,302	361,362
Надійшла оплата за продукцію, товари, роботи, послуги на рахунки підприємства в банках	311,312,313	361,362
Здійснено зарахування взаємної заборгованості між продавцем і покупцем за відвантажені інші необоротні активи	685	361, 362
Списано безнадійну дебіторську заборгованість покупців і замовників за рахунок створеного резерву сумнівних боргів	38	361,362
Здійснено зарахування взаємної заборгованості між підприємством і покупцем (замовником) за відвантажену покупцеві продукцію, товари, виконані замовникові роботи, послуги й отримані товари від покупця (замовника)	631,632	361,362
Погашено кредиторську заборгованість підприємства за страхуванням за рахунок коштів покупців та замовників у рахунок оплати відвантажених продукції, виконаних робіт	651-655	361
Зараховано аванс покупця (замовника), отриманий підприємством під поставку продукції після виконання зобов'язань	681	361
Відображено суму знижок, наданих після дати реалізації продукції, товарів, робіт, послуг покупцям та замовникам, вартість повернутих покупцем продукції, товарів.	704	361,362
Списано безнадійні борги, пов'язані з реалізацією продукції, робіт, послуг та за нестачі резерву	944	361,362
Зменшено дебіторську заборгованість покупців та замовників через невиконання підприємством умов договору	949	362

Досліджуване підприємство використовує спосіб визначення резерву сумнівних боргів виходячи з платоспроможності окремих дебіторів. На дату створення фінансової звітності вивчається за кожним дебітором його платоспроможність та виводиться окремий для кожного коефіцієнт сумнівності, на основі якого визначається суму резерву за даною заборгованістю. Загальна сума становить суму резервів за кожним дебітором. При цьому визначаються такі показники:

– відсоток безнадійних боргів щодо оплати дебіторської заборгованості кожним дебітором за попередні періоди;

– суму дебіторської заборгованості за звітний період:

Резерв сумнівних боргів (РСБ) обчислюється за формулою (2.1).

$$РСБ = ((ВББ \times ДЗП)/100) \times n,$$

де n – кількість дебіторів, що заборгували підприємству.

При використанні даного способу визначення коефіцієнту сумнівності носить досить суб'єктивний характер, тому що платоспроможність будь-якого дебітора можна вивчити тільки приблизно.

Аналітичний облік на рахунку 38 ведеться в розрізі окремих боржників виходячи з прийнятого у товаристві способу його розрахунку. Кореспонденції підприємства з обліку резерву наведені у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Кореспонденції з обліку резерву сумнівних боргів

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт
1.	Нарахування резерву сумнівних боргів на дату балансу	944	38
2.	Списання безнадійної дебіторської заборгованості протягом звітного періоду за рахунок резерву	38	36
3.	Списання безнадійної дебіторської заборгованості протягом звітного періоду за рахунок інших операційних витрат	944	36
4.	Списання безнадійної дебіторської заборгованості, за якою не закінчився термін позовної давності, з балансу	071	–
5.	Відшкодування суми безнадійної дебіторської заборгованості	311	716
6.	Остаточне списання безнадійної дебіторської заборгованості надходження суми в порядку відшкодування або у зв'язку з закінченням строку обліку такої заборгованості	–	071

Не зважаючи на те, що організація бухгалтерського обліку підприємства є задовільною, ми виявили, що нарахувати резерв сумнівної заборгованості відповідно до методу, вибраного в обліковій політиці підприємства, недоцільно. Йдеться про розрахунок факторів сумніву на основі визначення платоспроможності незалежного боржника. При зростанні підозрілої дебіторської заборгованості та відповідному збільшенні кількості боржників розрахунок за цим методом є досить трудомістким, а також

суб'єктивно та важко визначити платоспроможність боржника з урахуванням конкретних обставин підприємства.

2.4. Податковий облік дебіторської заборгованості.

Податковий кодекс України – це основний нормативний документ, який регламентує податковий облік дебіторської заборгованості.

У Податковому кодексі України фігурують суперечності про визнання дебіторської заборгованості безнадійною та можливістю визнання її втратами, які відносять їх до розрахунку оподаткованого прибутку. З метою урегулювати ці питання, та визначити як найкраще визначити дебіторську заборгованість було прийнято новий Податковий кодекс України із приємною на перший погляд статтею у ньому 138.10.6 «Інші витрати звичайної діяльності (крім фінансових витрат), не пов'язані безпосередньо з виробництвом та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг» підпунктом 138.10.6"г" «витрати на створення резерву сумнівної заборгованості визнаються витратами з метою оподаткування в сумі безнадійної дебіторської заборгованості з урахуванням підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 цього Кодексу», на практиці показала свій неоднозначний характер [32].

У П(С)БО «Дебіторська заборгованість » сумнівна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість яка може перерости у безнадійну, у випадку якщо існує впевненість у неповерненні такої суми.

Згідно статті 138.10.6 дебіторську заборгованість розглядають як сумнівну та безнадійну, зокрема до сумнівної заборгованості відносять:

- заборгованість, яка виникла під час звичайної господарської діяльності;
- заборгованість яка є поточною дебіторською заборгованістю;
- заборгованість яка не є безнадійною [32].

А до безнадійної заборгованості відносять:

- заборгованість за якою минув строк позовної давності;
- прострочена заборгованість, яка через недостатність майна фізичної особи виявилась непогашеною;
- заборгованість через банкрутство підприємства;
- заборгованість, яка виявилась непогашеною внаслідок нестачі коштів від продажу на аукціонах;
- заборгованість яка виникла під час надзвичайної ситуації, стихійного лиха, яка повинна підтверджуватися законодавчими актами.
- прострочена заборгованість померлих осіб, безвісті зниклі, недієздатних або ж осіб засуджених до позбавлення волі [32].

У принципі, будь-яка з вищезазначених бухгалтерських боргів також визнається безнадійною, навіть раніше в бухгалтерському обліку, ніж у податках.

Основна відмінність порядків створення резерву сумнівних боргів з податків полягає у визначенні розміру резерву: для цілей оподаткування відрахування резерву залежить від строку погашення простроченої заборгованості в обліковій частині. По-друге, навіть якщо заборгованість відповідає поняттю безнадійної заборгованості, на нашу думку, все одно доцільно віднести її до собівартості через резерв безнадійної заборгованості.

Проте, форма податкової декларації по податку на прибуток викликає певні не точності. Витрати звичайної та операційної діяльності зображенні у додатку.

На даний момент податок на прибуток підпорядкований бухгалтерському обліку: об'єктом оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат плюс/мінус різниці, передбачені р. III ПКУ (пп. 134.1.1 ПКУ). Різниці, які коригуватимуть фінансовий результат, - це:

- амортизаційні різниці
- різниці, які створилися при формуванні резервів (забезпечень)

- різниці, що виникають під час здійснення фінансових операцій

Інша справа, якщо підприємство добровільно застосовує податкові різниці якщо його річний бухгалтерський дохід понад 20 млн. грн. Такі платники податку на прибуток, застосовують різницю – збільшення та зменшення суми які наведені на рис. 2.10.

Для платників податків, у яких бухгалтерський дохід у попередньому році не перевищував 20 млн грн. (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування у попередньому податковому році), різниця може не застосовуватися (пп. 134.1.1 ПКУ). Отже, якщо дохід платника податку на прибуток у попередньому році становив менше 20 млн. грн., і платник податку за власним бажанням вирішив не застосовувати податкову різницю, то списання безнадійної заборгованості зображається в бухгалтерському обліку, тому операція буде зображена в податковий облік.

Інша справа, якщо підприємство добровільно застосовує податкові різниці або його річний бухгалтерський дохід перевищує 20 млн грн. Платники податку цього виду доходу застосовують різницю-збільшення і зменшують суму, показану на малюнку. (рис. 2.4).

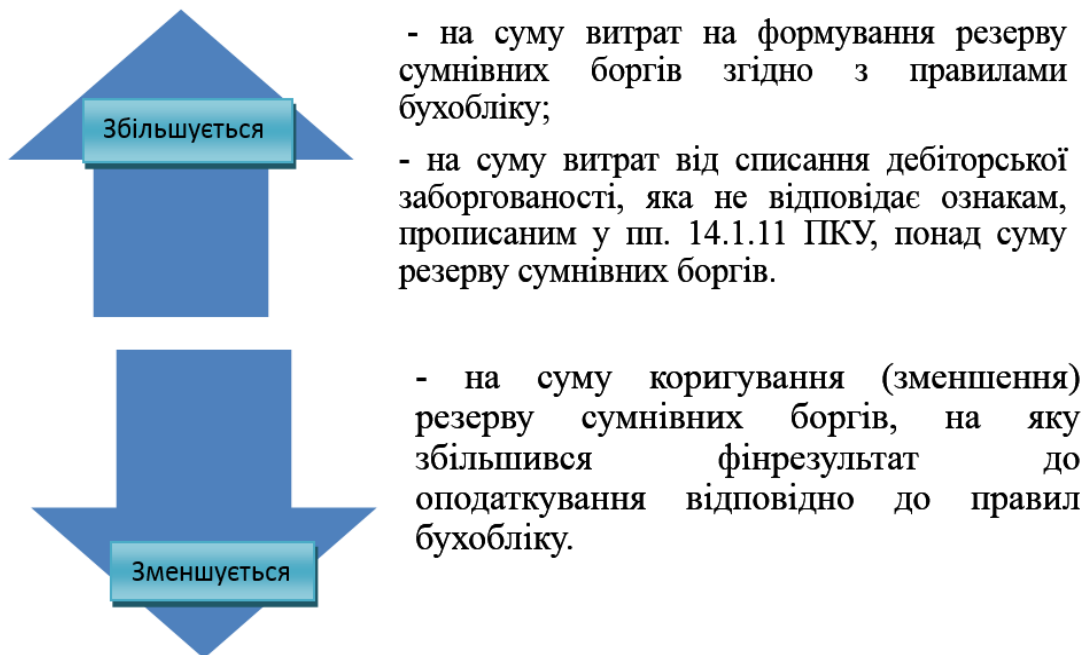

Рис. 2.4. Податкова різниця платників податку на прибуток

У той же час існують також думки, що заборгованість, яка за стандартами оподаткування ще не стала безнадійною, не потребує визнання безнадійною заборгованістю в обліку. Оскільки існує загроза, що якщо такі борги будуть віднесені до інших операційних витрат або достроково списані з резерву сумнівних боргів, а не згідно з українським податковим законодавством, податкові інспектори не зможуть зображати таку заборгованість. Відповідно до ПКУ заборгованість – це витрати в період безнадійної заборгованості.

Схематично порядок коригування можна зобразити таким чином (рис.2.5):

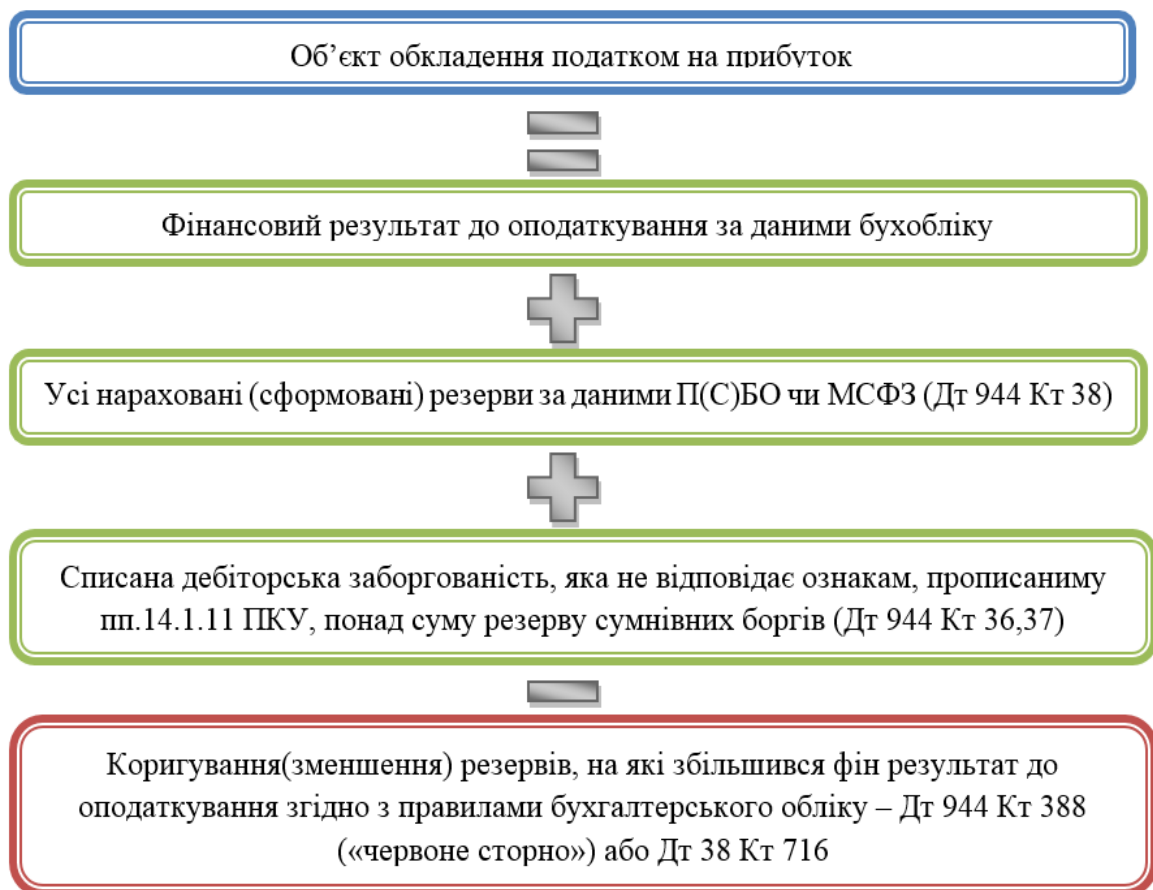

Рис. 2.5. Визначення об'єкта обкладення податком на прибуток з урахуванням різниць, які виникають під час формування резервів сумнівних боргів

Отже, податковий облік повинен визначити загальний прибуток підприємства, загальні витрати та амортизаційні відрахування та, нарешті,

визначити податкові зобов'язання підприємства щодо встановлення оподатковуваного доходу та податкової звітності (звіти про прибутки та збитки та додатки до них).

2.5. Внутрішній аудит розрахунків з покупцями і замовниками

Підприємство на ринку постійно здійснює угоди щодо закупівлі засобів праці, реалізації продукції (робіт, послуг). За усі куплені активи необхідно платити гроші та відповідно отримувати платежі за продану продукцію чи зроблені послуги.

Взявши за мету проведення контролю розрахункових операцій потрібно використовувати різні методи перевірки. До того ж, потрібно проводити суцільні чи вибіркові інвентаризації розрахунків.

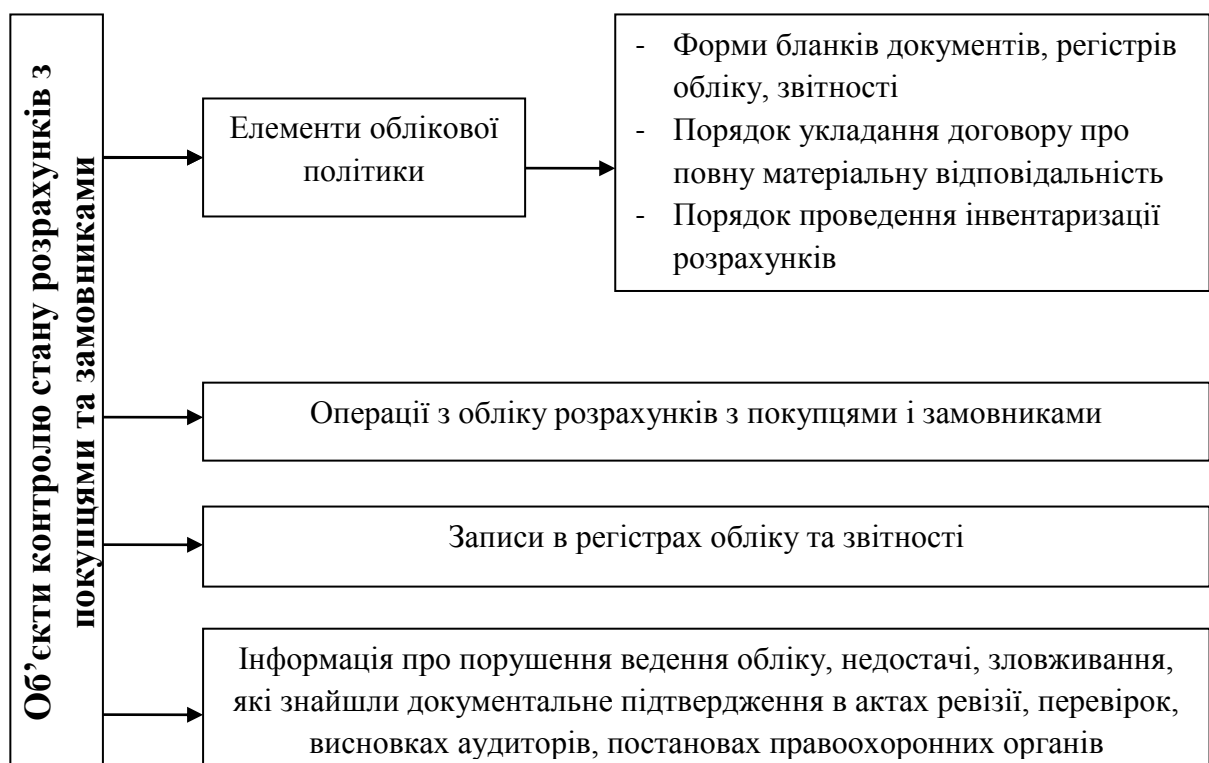

Рис. 2.6. Об'єкти аудиту стану розрахунків з покупцями і замовниками

Здійснюючи контроль працівник незалежно від методу перевірки, повинен встановити:

- правдива заборгованості;
- причини і періоди виникнення заборгованості;
- зображення в бухгалтерському балансі правильних залишків;
- можливість повернення і змістовності списання заборгованості;
- заборгованості строк позивної давності, якої минув;
- достовірне зображення заборгованостей на рахунках обліку і в фінансовій звітності;
- підтвердження визнання заборгованості боржниками і дотримання періодів позивної давності в актах звірки або гарантійних листах.

Здійснюючи аудит розрахункових операцій, насамперед потрібно встановити його головні завдання, а саме:

1. Надати оцінку стану розрахунків з дебіторами підприємства по усіх видах щодо їхньої розрахунково - платіжної дисципліни;
2. Визначення можливих випадків порушення наявних нормативно-правових актів щодо правомірності, вірності і правильності управлінських рішень розрахункових операцій при їх виконанні;
3. Розробити заходи щодо надання результатів контролю відповідно до попередження зловживань та порушень при проведенні розрахункових операцій.

До головних напрямів контролю включають перевірку:

- ✓ правильність даних операцій із зобов'язаннями у бухгалтерському обліку.;
- ✓ правильність, достовірність ведення договорів, які визначають права та обов'язки сторін щодо надходження матеріальних запасів, виконання робіт (наданих послуг);
- ✓ відшкодування витрат по службових відрядженнях на території України на підставі чинних нормативних актів;

✓ при здійсненні розрахункових операцій з покупцями дотримання вірності, доцільності в управлінських рішень посадових осіб на основі дотримання чинного законодавства.

Основними джерелами інформації щодо контролю операцій з покупцями та замовниками є:

- первинні документи (виписки банку, касові ордери, рахунки-фактури, товарно - транспортні накладні);
- облікові реєстри (журнал №1, 2, 9, Головна книга);
- форми звітності (форма №1 «Баланс», декларації по податкам);
- дані інвентаризації, акти звірки розрахунків тощо.

Починати контроль розрахункових операцій потрібно з перевірки вірності оплати за продані матеріальні цінності і повного зображення списання відвантажених цінностей.

При перевірці підприємства необхідно визначити, чи правильно зображено залишки заборгованість на статтях балансу. Для цього залишок кожного розрахунку на одну і ту ж дату порівнюється із сальдо на комплексному рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», головній книзі та балансу за даними аналітичного обліку. Якщо є невідповідність, аудитор повинен перевірити справжність боргу та дійсність документів для кожного покупця чи замовника. Слід пам'ятати, що ця різниця є наслідком недбалості або неправильного використання бухгалтерських операцій. Розглядають заборгованість з точки зору джерела, причини її виникнення та строку позовної давності та реальності отриманого доходу. При контролі дебіторської заборгованості потрібно з'ясувати її категорію.

На підприємстві контролер під час перевірки розрахунків повинен встановити:

- чи укладені договори надходження продукції;
- чи вірно пораховані суми, які належать підприємству за прийняту продукцію.

Контролер, який здійснює контроль за підприємством, при проведенні таких перевірок повинен розуміти повноту та своєчасність розрахунків з іноземними покупцями, чи є взаємна звірка та чи зображаються результати звірки в бухгалтерському обліку.

Також потрібно враховувати ціни, які пропонуються клієнтам, а також повернення покупців. Відповідно до принципу обережності, підприємство має визначити суму безнадійної заборгованості на кінець року та створити резерв безнадійної заборгованості на основі витрат поточного року.

Щоб отримати інформацію про фактичний стан дебіторської заборгованості, ви можете надіслати лист-запит до компанії-боргу для перевірки даних та взаємоперевірка.

На мою думку, інспекторам варто звернути особливу увагу на контроль позовної давності заборгованості. Ця заборгованість є дійсною на балансі, але фактично адміністрації підприємства якщо пропустила термін стягнення, тому її спишуть на збитки. Іншими словами, інспектор повинен визначити причину безгосподарності, місце пошкодження та винну особу.

Зображуючи в балансі розгорнуте сальдо замість згорнутого, можна з'ясувати, чи є якесь приховування дебіторської заборгованості.

Слід підкреслити, що зменшення дебіторської заборгованості не порушує балансової рівності активу та пасиву. Іноді окремі керівники та головні бухгалтери приховують дебіторську заборгованість з метою отримання бонусів. Для цього необхідно перевірити оригінал документа.

Завданням розрахункового контролю для покупців та замовників ПАТ «Краснянський комбінат хлібопродуктів» є перевірка достовірності та правильності його оформлення, визначення правильності ймовірності погашення заборгованості. Протягом періоду контролю дебіторської заборгованості для розрахунків з покупцями та замовниками можна визначити загальну суму дебіторської заборгованості. Перевірити заборгованість окремих покупців і замовників та дату виникнення боргів, термін погашення яких перевищує один рік. Така дебіторська заборгованість

(за її наявності) може бути віднесена до витрат і списана як дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув, або інша заборгованість, яка не може бути стягнута за рішенням інвентаризаційної комісії.

Необхідно вивчити аналітичні рахунки кожного боржника для визначення наявності не особистих аналітичних рахунків. Важливо вивчити якість та ліквідність дебіторської заборгованості.

Відповідно до облікової інформації з покупцями та замовниками, при здійсненні контролю може бути складена таблиця аналізу стану дебіторської заборгованості за строком погашення.

Щомісячне ведення такої інформації дозволяє бухгалтерам аналізувати дебіторську заборгованість та своєчасно вживати заходів щодо ліквідації простроченої заборгованості. Цей аналіз боргу здійснюється на основі внутрішніх звітів компанії для цілей управління.

Отримана в ході перевірки інформація повинна бути задокументована у вигляді робочих документів (табл.2.16)

Таблиця 2.16

Звірення залишків дебіторської заборгованості

станом на _____

Рахунок у Головній книзі	Залишок по Головній книзі	Залишок по журналу-ордеру	Відхилення	Причини
1	2	3	4	5

Результати перевірки оформляються в акті. Оформлення результатів перевірки є найважливішим етапом аудиторської роботи. Від правильного оформлення матеріалів перевірки залежить своєчасне усунення виявлених при перевірці недоліків і порушень.

Акт є важливим документом. За його змістом можна робити не лише висновки про результати перевірки, а й висновки про якість, знання та кваліфікацію контролера.

Правильно складений акт має містити тільки ті недоліки й порушення фінансово-господарської діяльності підприємства, які обґрунтовані конкретними фактами й документами.

3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Раціональна організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості

Оскільки виплати компанії іншим компаніям або фізичним особам відбувається не одночасно з передачею майна, наданням послуг або завершення робіт, створюється дебіторська заборгованість.

Слід зазначити, що для зменшення дебіторської заборгованості необхідно впроваджувати розрахункову політику компанії з клієнтами: визначення умов і домовленостей торгового кредиту, неправильні ризики та роз'яснення, а також відсутня знижка на повну суму покупця все це сприяє швидкому збільшенню дебіторської заборгованості. Водночас прострочення погашення дебіторської заборгованості призвело до платіжної кризи та збільшення кредитної заборгованості через збільшення попиту на короткострокові позики, зменшення пропозиції та збільшення вартості. Для погашення боргів підприємство має конвертувати високоліквідні активи в готівку, інакше існує ризик банкрутства.

Під організацією бухгалтерського обліку мають на увазі умови та елементи правильної побудови процесу обліку. Головною метою цього є отримання правдивої та вчасної інформації про господарську діяльність підприємства дотримання контролю за доцільним використанням трудових ресурсів та готової продукції. Господарську діяльність підприємства становлять певні операції, які підприємство здійснює. Всі операції повинні бути зареєстровані без виключення, бо це є однією з головних функцій бухгалтерського обліку.

Тому належна організація обліку дебіторської заборгованості допомагає ефективно керувати нею та контролювати масштаби та терміни її погашення.

Під організацією обліку за елементною системою облікового процесу

розуміють отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність підприємства, контроль за раціональним використанням трудових ресурсів і готової продукції. Будь-яке підприємство в процесі своєї діяльності здійснює певні види діяльності, які становлять його господарську діяльність. Всі без винятку операції повинні бути зареєстровані - це одна з функцій бухгалтерського обліку.

Організація бухгалтерського обліку - це цілеспрямована діяльність керівника підприємства зі створення, постійного впорядкування та вдосконалення системи бухгалтерського обліку з метою надання інформації внутрішнім і зовнішнім користувачам. Важливість організації бухгалтерського обліку полягає в удосконаленні обробки інформації, розподілі праці між бухгалтерами, організації наукової праці.

Організація бухгалтерського обліку є одним з головних етапів започаткування компанії і її підготовки до прибуткової діяльності. Без організованого обліку господарська діяльність не буде діяти повноцінно.

Правильна організація дебіторської заборгованості вимагає детальної інформації на кожному етапі процесу обліку. З цієї причини сформульовано структуру схему послідовності обробки обліку дебіторської заборгованості(рис.3.1).

На цій основі вдосконалюється метод обліку дебіторської заборгованості, надається повна інформація про розрахунки з дебіторами, а також можуть бути виявлені та попереджені причини несплати дебіторської заборгованості.

Інформація про дебіторську заборгованість зображена у фінансовій звітності підприємства, але її розкриття є неповним. Тому для угамування потреб користувачів про дебіторської заборгованості нами рекомендовано взяти за основу Відомість обліку дебіторської заборгованості з перевіркою реквізитів щодо зображення дебіторської заборгованості за ознакою «своєчасності погашення», нарахування та використання резерву сумнівних боргів, використання типів рефінансування дебіторської заборгованості.

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема послідовності обліку поточної дебіторської заборгованості на підприємстві

Зазначену систему рахунків бухгалтерського обліку і галузевого аналітичного обліку дебіторської заборгованості підприємства, яка передбачає:

1. Здійснити поділ дебіторської заборгованості покупців і змовників на строкову, відстрочену та прострочену заборгованість і окремо зазначати наших і іноземних контрагентів;

2. Зазначати окремо резерв сумнівних боргів товарної дебіторської заборгованості від інших;
3. Зображати довгострокову заборгованість на окремому субрахунку у складі поточної дебіторської заборгованості, тільки якщо період сплати становить менше 12 місяців.

3.2. Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості з використанням інформаційних технологій

Сьогодні в умовах науково-технологічних процесів із застосуванням новітньої обчислювальної техніки стоїть завдання автоматизації обліку та підвищення якості роботи бухгалтерії і бухгалтерів.

Перехід на автоматизовану форму обліку вимагає не лише бажання та ресурсів, а й серйозних методів та організаційної підготовки. Перехід слід здійснювати поступово, бажано на початку звітної періоду. Вхідними даними до комп'ютера мають бути звірені залишки, баланс і звіт за попередній період. Також необхідно правильно описати склад і кількість необхідного документообігу та з'ясувати, які документи будуть зберігатися в електронному вигляді, а які – в паперовому. Для цього спочатку потрібно правильно визначити завдання автоматизації.

Безсумнівно, що більшість помилок у паперовому обліку утворюються під час передачі інформації з одного облікового реєстру в інший та формування різноманітних довідок і звітів. Використання автоматизованого обліку дозволить повністю уникнути цієї помилки, оскільки ведеться лише обліковий реєстр, всі інші формуються автоматично, і немає ризику помилок передачі даних.

Автоматичний облік дозволяє значно прискорити різні деталізовані облікові дані. Варто зазначити, що правильний вибір програмного забезпечення та засобів автоматизації дозволяє легко та швидко адаптувати вашу бухгалтерську роботу до різноманітних законодавчих та нормативних змін, внесених українським урядом.

Бухгалтерське програмне забезпечення покращує якість бухгалтерського обліку та бізнесу. Однак вибір засобів автоматизації завжди повинен вибирати безпосередньо бухгалтери та керівники підприємств.

Узагальнюючи дану інформацію ми розробили модель алгоритмів облікових процедур комп'ютерної обробки інформації щодо наявності та руху дебіторської заборгованості підприємств (рис. 3.2).

На першому рівні (АРМ Б I) має бути збір і реєстрація первинної інформації щодо дебіторської заборгованості, створення локальної база даних, що залучає нормативні вимоги щодо обліку дебіторської заборгованості.

Другий рівень (АРМ Б II) базується на обробці дебіторської заборгованості, яку сформували на першому рівні, тобто потрібно аналізувати і обробити інформацію про дебіторську заборгованість. Крім того, на цьому рівні надалі створюється локальна база даних, та готується опрацьована інформації до передачі її на третій рівень управління.

Третій рівень (АРМ Б III) завершує процес створення і обробки облікової інформації про дебіторську заборгованість, та приймається на основі вищезазначених рівнів управлінських рішень.

Впровадження запропонованої моделі на практиці дає можливість автоматизувати робочі місця для облікового персоналу підприємства, значно підвищити продуктивність їхньої праці на ділянці обліку дебіторської заборгованості.

Важливим напрямом оптимізації обліку дебіторської заборгованості є організація єдиної бази даних облікової інформації. Участь у єдиному інформаційному просторі має здійснюватися за рахунок усіх фізичних, юридичних осіб, підприємств, установ та організацій. Рекомендується інтегрувати інформаційну базу до загальнодержавної єдиної системи декларування та реєстрації. Більшість облікової інформації для розрахунків з контрагентами внесено суб'єктами господарювання в електронному вигляді.

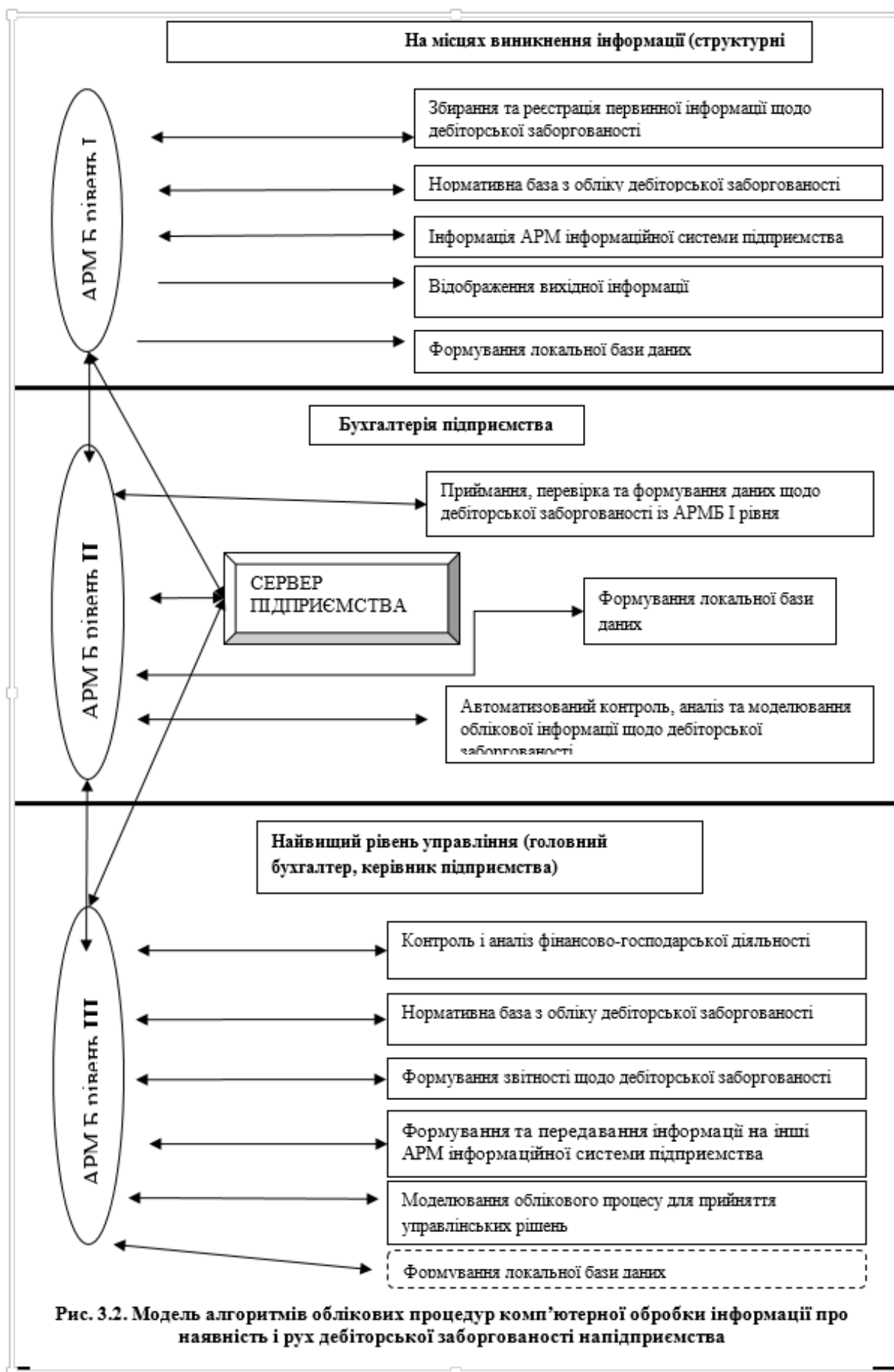

Рис. 3.2. Модель алгоритмів облікових процедур комп'ютерної обробки інформації про наявність і рух дебіторської заборгованості на підприємстві

Наразі створено дієвий механізм збору, встановлення, перевірки та

накопичення облікових даних щодо нарахування та суми ПДВ. Однак ця інформація є контекстною та частковою, і система управління підприємством не використовує цю інформацію в повній мірі. З метою оптимізації обліку та управління дебіторською заборгованістю детальні дані дебіторської та кредиторської заборгованості можуть бути використані для доповнення наявної облікової інформації. Важливо вводити в електронну систему дані про усі договірні відносини та розрахунки, пов'язані з ними (рис. 3.3).

На етапі реєстрації господарської діяльності, новими суб'єктами господарювання, було б вірно давати їм ключі доступу до інформаційного ресурсу. Підприємства, які вже існують давно правом доступу до бази даних можуть бути електронні податкові ключі.

Інформаційна взаємодія з базою даних має бути інтегрована в програмне забезпечення для реалізації автоматизації обліку. З програмних продуктів бухгалтери зможуть отримати інформацію про контрагентів, наявність договірних відносин, стан дебіторської заборгованості, процедури погашення.

Тому важливим інформаційним ресурсом, який слід включити в єдину інформаційну базу даних, можуть бути умови договірних відносин між контрагентами. Усі сучасні програмні продукти автоматично розраховуються з боржниками навколо визначення договірних зобов'язань підприємства. Іншими словами, всі розрахунки обліковуються виходячи з джерела та виконання договору між контрагентами.

Розрахункова інформація між контрагентами може використовуватися для погашення боргів. У разі заборгованості рекомендується автоматично перевіряти стан розрахунків з поточним контрагентом. Коли на підприємстві є кредиторська заборгованість можна автоматично створювати між учасниками договірних відносин. Тобто створюється взаємозалік заборгованостей. Коли борги дебіторів можна перекрити кредиторською заборгованістю.

Рис. 3.3. Інформаційна модель інтегрованої бази даних розрахунків з контрагентами для автоматизації обліку дебіторської заборгованості

Цікава можливість залучення третіх осіб до процесу автоматичного погашення боргів один одного. Якщо інший суб'єкт співпрацює з обома сторонами одночасно, рекомендується перевірити його розрахунки та стан боргу. Зазвичай компанія має дебіторську та кредиторську заборгованість від багатьох учасників ринку, що дозволяє альтернативне списання боргу. Автоматизована система може поступово списувати заборгованість одних

компаній перед іншими компаніями до тих пір, поки загальна сума дебіторської та кредиторської заборгованості між усіма суб'єктами не буде мінімізована. Після отримання позитивних відповідей від усіх контрагентів бухгалтери кожного підприємства отримують план автоматичного заліку заборгованості та автоматично сформулюють бухгалтерські проводки. Схема обліку покриття дебіторської заборгованості завдяки залученню третіх осіб через єдину базу даних контрагентів подана на рис. 3.4

Рис. 3.4. Залучення зовнішніх користувачів інформації до обліку покриття дебіторської заборгованості з використанням єдиної бази даних

Організації, які надають послуги факторингу, рекомендується включати в єдину базу даних. За умов конкуренції різні фактори можуть створювати комерційні котирування, відповідні кожному факту дебіторської

заборгованості. За потреби суб'єкт господарювання може вибрати з наданих моделей факторингу найбільш оптимізовану модель факторингу. Механізм управління розрахунками з боржником вигідно включити в програмне забезпечення автоматизації обліку бізнесу. Після оцінки платоспроможності контрагента та ймовірності дефолту експертам з бухгалтерського обліку буде надано перелік договорів про факторингове покриття дебіторської заборгованості. Зважуючи ризики та необхідність вивільнення оборотних коштів, компанія вибирає зі списку пропонованих факторів та надає електронну угоду на умови факторингу. Формується електронний договір на факторинг та погашення дебіторської заборгованості та пов'язаних з нею бухгалтерських проводок.

З переведенням дебіторської заборгованості в автоматизовану систему збільшиться рівень конкурентоспроможність підприємства на ринку. З впровадженням визначених нами розробок облік дебіторської заборгованості буде більше досконалим та спричинить надходження коштів на підприємство. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості дозволяє:

- набагато швидше створити у базі підприємства потрібного нам контрагента згідно його даних і реквізитів;
- оплатити рахунки виставлених контрагенту-платникові автоматично;
- зекономити час, який витрачався на оформлення і виписок накладних, договорів, рахунків-фактур та інших документів;
- зображати в регістрах взаєморозрахунків дані господарських операцій за звітний автоматично;
- витрачаючи мінімальні затрати часу знайти всі документи, які стосуються одного контрагента;
- зменшити заборгованість підприємства автоматично не дивлячись на те. Чи документ був зареєстрований.

Таким чином, ми побачили, що ефективна модель обліку дебіторської заборгованості дозволяє уникати ризиків неплатоспроможності та зниження показників ліквідності унаслідок отримання об'єктивної, своєчасної та

неупередженої інформації для прийняття правильних управлінських рішень.

3.3. Механізм та фактори впливу на управління дебіторською заборгованістю підприємства

Через жорстку конкуренцію, обмежені ресурси, короткий час прийняття рішень щодо товарних позик, низьку платоспроможність та ділову активність контрагентів, управління дебіторською заборгованістю є гострою потребою для українських компаній. Це складний і багатогранний процес, який залежить від тісної взаємодії різних підрозділів підприємства та всебічного врахування широкого кола факторів впливу. Управління дебіторською заборгованістю слід розглядати як гнучкий механізм, через управління фінансовими ресурсами підприємства і постійно шукати найефективніший зв'язок з економічним середовищем і його здатність досягати успіху на ринку.

На сьогоднішній час в українських підприємствах виникає проблема ефективності управління дебіторської заборгованості. Причинами гальмування нормальної діяльності підприємства, втрата клієнтів, збитків є неефективні і невірні рішення керівництва і управлінського персоналу, наслідком цього є фінансові труднощі.

Слід зазначити, що наявність дебіторської заборгованості пов'язана з пошуком компромісу між ризиком і прибутковістю. Оптимальний розмір визначається шляхом порівняння очікуваного доходу компанії від певного рівня дебіторської заборгованості інвестиційних коштів із витратами, які воно понесе на це. Формальні процедури та поведінкова модель відстрочення платежу та стягнення заборгованості за активами, проданими компанією, сучасними та потенційними контрагентами, по суті, є управлінням дебіторською заборгованістю компанії, яка, у свою чергу, є частиною управління компанією. Як ми всі знаємо, дебіторська заборгованість, як

складова оборотних активів підприємства, є динамічною та змінною. Його розмір і якість залежать від ряду макро- і мікро факторів середовища.

Важливим методом оцінки стану боргових відносин між підприємствами та ефективності управління дебіторською заборгованістю є визначення її якості. Дебіторська заборгованість як актив має потенціал прямо чи опосередковано сприяти надходженню коштів у підприємство, що є характеристикою економічної прибутковості підприємства. «Якість» дебіторської заборгованості слід розглядати на основі економічних вигод від дебіторської заборгованості конкретного суб'єкта господарювання. Частку простроченої заборгованості в загальному обсязі дебіторської заборгованості рекомендується використовувати як індикатор для вимірювання якості дебіторської заборгованості, що може характеризувати боргові відносини між різними рівнями підприємств. Варто зазначити, що вирішується питання визначення динамічних факторів, що впливають на кількість та якість дебіторської заборгованості. Систематизована наукова перевірка цих факторів дозволить чітко визначити їх місце в їхній загальній системі та зробити огляд методів, які можна використати при управлінні дебіторською заборгованістю підприємств.

Складність систематизації полягає в різних факторах, що впливають на формування дебіторської заборгованості. Завдяки аналізу джерел літератури з цього питання немає чіткого визначення факторів, що впливають на динаміку кількості та якості дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що деякі дослідники не чітко визначили наслідки динаміки дебіторської заборгованості. Деякі роботи навіть ототожнюють зростання дебіторської заборгованості з погіршенням її якості. Звичайно, на певному етапі зростання дебіторської заборгованості безнадійна заборгованість може становити значну частку заборгованості, що погіршується. Дебіторська заборгованість як актив має потенціал прямо чи опосередковано сприяти надходженню коштів у підприємство, що є характеристикою економічної прибутковості підприємства. Тому, «якість» дебіторської заборгованості потрібно розглядати крізь економічну вигідність даної певної дебіторської заборгованості для певного

підприємства. Отже, зростання обсягу дебіторської заборгованості не є негативним явищем завжди.

Потрібно виконувати такі етапи управління для створення продуктивного механізму управління дебіторської заборгованості і забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості підприємства. (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Етапи управління дебіторською заборгованістю

1. Перший етап визначає обсяг потрібної інформації для аналізу. Співробітники, які є в управлінні дебіторської заборгованості, мають вчасно отримувати потрібну їм інформацію. Потрібно щоденно аналізувати оплати рахунків для достовірної інформації. Також, коректно буде розглядати дебіторську заборгованість в розрізі поточної та простроченої.

2. Процес другого етапу повинен розробляти індивідуальні умови надання різним покупцям комерційних кредитів. Тому потрібно здійснити розрахунок загальноприйнятих показників для аналізу платоспроможності і ліквідності потенційних працівників, а саме: коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності.

3. Третій етап управління дебіторською заборгованістю показує на основі прогнозованого обсягу реалізації допустимий обсяг портфеля дебіторської заборгованості.

4. Четвертий етап передбачає: контроль за поточним обсягом, відстеження термінів погашення дебіторської заборгованості, виявлення найбільш простроченої дебіторської заборгованості. Розробка заходів в управлінні дебіторською заборгованістю.

5. П'ятий етап управління дебіторською заборгованістю пояснює доцільність змін у кредитній політиці. Для зростання обсягів продажу або пришвидшення інкасації дебіторської заборгованості підприємство змінює умови кредитування. Тобто продовжують терміни кредитування, надають знижки покупцям, які платять вчасно, переходять від роботи за передоплатою до продажу в кредит.

6. Заключний етап передбачає застосування таких форм рефінансування: факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції.

Фінансова стабільність підприємства заснована на системному підході, який бере за основу побудову механізму управління дебіторською заборгованістю на базі комплексного управління усіма елементами його

діяльності, дозволяє досягти найбільшого рівня фінансової стабільності підприємства (рис.3.6).

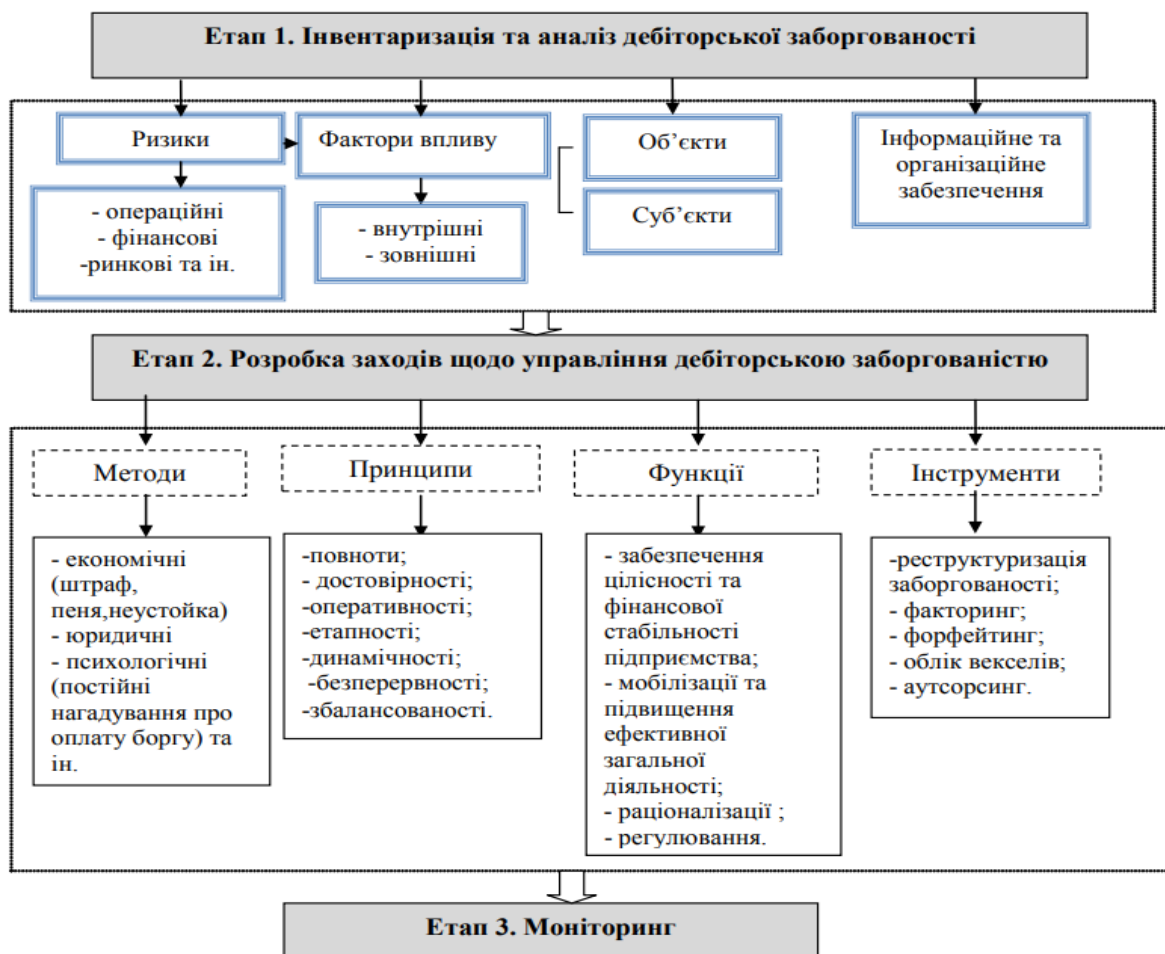

Рис. 3.6. Базова модель управління дебіторської заборгованості

Вагомою проблемою для суб'єктів господарювання є швидка оборотність дебіторської заборгованості в гроші. Тому потрібно постійно підтримувати баланс обсягу дебіторської заборгованості і відстежувати стан та якість. Підвищити платоспроможність підприємства через збільшення обігових коштів можливе через повернення заборгованостей у запланований кредитною політикою термін. Дана структура механізму передбачає визначені складові елементи, які зможуть забезпечити високий прибуток для підприємства через реалізації кредитної політики, яка дозволить збільшити обсяг реалізації продукції, а також збалансувати розмір заборгованостей, з створенням умов для їх вчасного погашення. Даний механізм залежатиме від ефективного використання його складових.

4. ХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз стану охорони праці

Охорона праці - це система законодавчих, соціально-економічних, організаційно-технічних, гігієнічних, профілактичних заходів та засобів, спрямованих на створення безпечних умов, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці. Частинами охорони праці є законодавство про працю, виробнича санітарія та безпека використання різних технічних засобів на виробничих процесах, в тому числі пожежну безпеку.

Головним напрямком соціальної політики держави є охоронга життя та здоров'я людини. У Україні затверджено закон «Про охорону праці», який забезпечує захист конституційного права працівників та безпечні умови праці. Розроблену законодавчу базу захисту життя і здоров'я працівників. Законодавство України про охорону праці включає загальні закони України і спеціальні законодавчі акти.

Його керівник є статус охорони праці підприємства та забезпечення здорових і безпечних умов праці, який повинен створити безпечні умови праці та забезпечити працівникам хорошу морально-психологічну атмосферу, тим самим підвищуючи продуктивність праці та покращуючи якість продукції та послуг.

Безпосередній контроль за виконанням заходів з охорони праці покладається на органи служби охорони праці, створені наказами начальника. Служба відповідає за розробку комплексної системи управління охороною праці та сприяння вдосконаленню діяльності кожного структурного підрозділу у цій сфері. Відділ охорони праці складає місячні та річні плани та подає їх на затвердження начальнику.

Підприємство розташоване на південному заході Буського району Львівської області. Адміністративний район розташований у с. Красне, 40 кілометрів від центру Львівського району, 5 кілометрів від центру району. Асфальтованими дорогами підприємства пов'язані з районними та обласними центрами. Транспортний шлях підприємства та розташування основного місця реалізації сільськогосподарської продукції сприяють його економічному розвитку

У великих та середніх сільськогосподарських підприємствах згідно Типового положення про службу охорони праці створена служба охорони праці. Її очолює інженер по охороні праці. У функції служби охорони праці входять контроль за станом охорони праці у господарстві, виявлення усунення небезпечних зон, контроль за дотриманням правил безпеки працівників. У великих підприємствах є спеціально обладнані кабінети з охорони праці. У невеликих підприємствах немає служби охорони праці. Зазвичай питаннями охорони праці займається механік. Проте ці функції на нього покладено чисто умовно. Фактично він не виконує в повній мірі контрольних функцій за станом охорони праці.

Трудове законодавство гарантує безпеку на час виробництва, пропонує порядок розробки і застосування інструкцій з охорони праці, зобов'язує керівництво підприємства проводити навчання, а робітників і службовців - виконувати встановлені вимоги. Проте так є далеко не у всіх аграрних підприємствах. При прийнятті на роботу інструктажі з техніки безпеки, виробничої санітарії, пожежної безпеки та інших питань з охорони праці проводяться скоріше формально, особливо не вникаючи в суть можливих травм на виробництві.

На процес сільськогосподарського виробництва діють атмосферні фактори. У робочу зону потрапляють шкідливі для організм людини речовини. Тому, щоб мінімізувати ці фактори, у господарствах застосовують вентиляційні установки, кондиціонери, освітлювальні,

опалювальні прилади, прилади для контролю параметрів повітряного середовища та інших санітарних норм на виробництві.

Найбільше травм у сільськогосподарському виробництві є при експлуатації тракторів, машин, при роздаванні кормів тваринам, видаленні гною, та інших сільськогосподарських роботах. Основними травми: опіки, переломи кісток, отруєння, збиття, порізи, ураження електричним струмом тощо. Крім того є професійні захворювання зумовлені мікроорганізмами від хворих тварин, запиленістю повітря, шумом і вібрацією. У досліджуваній економіці відносини між керівниками та працівниками визначаються колективними договорами. Колективний договір є основним нормативним документом законодавством.

Основним пунктом колективного договору є пункт 7 «Умови та охорона праці». Виходячи з вищезазначеного, компетентний орган несе відповідальність за забезпечення безпечних умов праці.

У ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів»

згідно зі ст. 15 Закону України «Про охорону праці» Створено службу охорони праці. Положення про службу охорони праці підприємства приведено у відповідність до типового, керівник служби – директор з охорони праці, екології та цивільного захисту – підпорядкований безпосередньо голові правління, розроблено положення про службу охорони праці, де розписано обов'язки посадових осіб з питань охорони праці. Координаційно-методичні та контролюючі функції служби поширюються на всі структурні підрозділи.

Затверджена система управління охороною праці. Підприємство розробило положення про працю громадських інспекторів з охорони праці. В кожному структурному підрозділі вибирається громадський інспектор з охорони праці на загальних виборах. Ці працівники проходять затверджене програмою навчання.

Підприємство розробило систему перевірки знань і стану умов праці, а також комплексних і цільових перевірок за допомогою графіків. При прийнятті на роботу працівника ознайомлюють з правилами про умови праці і пільги, які надаються в таких умовах роботи після цього ставлять підпис про ознайомлення. Під час прийняття на роботу всі працівники інформуються під підпис про умови праці на робочому місці та про пільги та компенсації за роботу в таких умовах. Підприємство, відповідно до нормативних документів, здійснює розслідування нещасних випадків, профзахворювань, аварій у визначені строки з розробкою заходів по їх запобіганню, контролю за їх виконанням.

Система законодавчих актів з охорони праці і техніки безпеки направлена на збереження здоров'я людей, постійного покращення стану виробничої санітарії і гігієни праці, а також підвищення якості медичного обслуговування. Відхилення від встановлених норм таких факторів, як шум, вібрація, температура повітря робочої зони, незадовільний стан вентиляційної системи та освітлення, запиленість та загазованість виробничих приміщень призводить до зниження продуктивності праці, професійних захворювань і травматизму.

На підприємстві розроблені інструкції на кожному робочому місці. З урахуванням вимог відповідних інструкцій, до початку роботи з кожним робітником проводиться первинний інструктаж, про робиться запис у відповідному журналі. Наказом по підприємству керівник, його заступники, спеціаліст охорони праці, проводять навчання в учбових закладах перед початком виконання своїх обов'язків один раз на три роки. З кожним працівником, який приймається на роботу проводиться вступний інструктаж.

внутрішнього користування, який регулює та визначає взаємні виробничі, трудові та соціально-економічні відносини між

адміністративним відділом ПАТ «Красненський хлібокомбінат» та працівниками разом з чинним

Наказом керівника підприємства створено комісію по атестації робочих місць за умовами праці, складено перелік робочих місць, що підлягають атестації, основна мета якої полягає в регулюванні відносин між власником і працівниками, у галузі реалізації прав на здорові і безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення.

Фінансування заходів з охорони праці відбувається за рахунок самого підприємства через створений фонд з охорони праці, який формується в розмірі 0,5% від суми наданих послуг, а також за рахунок амортизаційних відрахувань та адміністративних витрат.

Приміщення ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» знаходиться в цегляній триповерховій споруді. Приміщення бухгалтерії знаходиться на другому поверсі. Площа кімнати складає 40 метрів квадратних, при висоті даного приміщення 4 метри. В кімнаті постійно працює 5 чоловік. Отже на одну людину припадає 8 м² площі, а об'єму - 32 м³. Ці показники відповідають нормам ДБН 11-90-81.

Стіни в кімнаті поклеєні шпалерами, світлого кольору, які позитивно впливають на психологічний стан працюючих людей, підлога покрита килимовим покриттям, стеля побілена вапном. У кімнаті знаходиться 5 дерев'яних столів, 7 стільців, меблева стінка, тумбочка для посуду, холодильник, сейф. Загальна обстановка кімнати передбачає створення для працюючих найбільш сприятливих умов праці.

Мікроклімат у цій кімнаті благодійно відзначається на праці працюючих. Температура повітря від 18 С до 24 С, що повністю відповідає нормам. Відносна вологість складає 40-55%, при нормі 40-60%.

Швидкість руху повітря - 0,1 с, що відповідає нормам. В зв'язку з незначними тепловиділеннями та малою концентрацією шкідливих виділень, вентиляція в приміщенні не передбачена. Свіже повітря в кімнату

подається через відкриті квартирки. Для забезпечення підтримки метеорологічних вимог в кімнаті у холодну пору року використовується водяне централізоване опалення згідно СНіП II-33-75. У приміщенні знаходиться 5 чавунних батарей із 50 секцій.

Значення параметрів, які характеризують санітарно-гігієнічні умови праці у приміщенні бухгалтерії ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» занесені в таблицю 4.1, де вони порівнюються з прийнятими нормами та стандартами.

Таблиця 4.1

Значення параметрів, які характеризують санітарно-гігієнічні умови праці ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів»

Параметри	Фактичне значення	Норматив по ГОСТ 12.1.005.88 та державними стандартами	Відповідність параметрів до державних
1.Температура повітря у перехідний період, град.	18-24	18-27	Відповідає
2.Відносна вологість, %	40-55	40-60	Відповідає
3.Швидкість руху повітря, м/с	0,1	0,1	Відповідає
4.Запиленність, мг/м ³	0,1	0,2-2	Відповідає
5.Освітленність, лк	310	300	Відповідає
6.Рівень шуму, дБА	45-55	50-65	Відповідає

З таблиці видно, що санітарно-гігієнічні умови праці повністю відповідають встановленим нормам.

Відповідальним за охорону праці ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» відповідно наказу є інженер з техніки безпеки та охорони праці.

В процесі роботи використовується сучасне технологічне обладнання нової конструкції. Для попередження пожежі на стелі розміщена пожежна сигналізація. Для попередження травматизму співробітниками відділу охорони праці розроблені «Комплексні заходи щодо встановлення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійним захворюванням, аваріям».

Приміщення бухгалтерії відноситься до приміщення без підвищеної небезпеки. У кімнаті знаходяться 5 комп'ютерів, які працюють від електромережі, напругою 220 V. Вони заземлені згідно ГОСТ 12.1.030-81 "Защитное заземление и зануление". У кімнаті є 10 розеток. Вони розташовані на висоті 1 м. від підлоги: 5 з них передбачені для вмикання комп'ютера та принтера, а 5 для інших цілей. Всі розетки підключені до мережі 220 V. Приміщення бухгалтерії ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» за пожежністю відноситься до категорії "Д", а за вогнестійкістю - до III ступеню.

Кожного року працівники проходять медичний огляд. Через профспілкові організації надається, але в недостатній кількості, можливість провести відпустку в санаторіях і будинках відпочинку на лікувальних курортах. Вентиляція у всіх приміщеннях підприємства виключно природна.

Таким чином, задовільний стан охорони праці приводить до зростання продуктивності праці, зниження випадків травматизму і захворювань працюючих, в наслідок чого покращується загальне фінансове становище підприємства.

4.2. Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування

Підприємство складає довгострокові та поточні плани роботи з покращення безпеки, гігієни праці та робочого середовища. У плані роботи з охорони праці передбачено визначення завдань для підрозділів підприємства та служб, які беруть участь у прийнятті рішення завдань СУОП. У системі планування роботи для забезпечення охорони праці підприємства важливо сформулювати частину «охорона праці» колективного договору (контракту, трудового договору), яку підписують власник і працівник, через цю частину, інтереси власника також може представляти альянс. Однією з найважливіших частин колективного договору є інженерно-технічні заходи щодо дотримання норм безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про охорону праці» фінансування охорони праці підприємств здійснює власник. Фонди охорони праці створюються на рівні підприємства, галузі та країни. Місцеві та регіональні органи влади створили один і той же фонд для потреб області.

У загальнодержавному, галузевому та обласному фондах охорони праці разом з республіканським та місцевим бюджетами відраховуються корпоративні відрахування (не менше 0,5% від реалізації, виконаних робіт, наданих послуг, бюджетних підприємств-0,2% від фонду оплати праці не утримано) тощо. Кошти на звернення до державного нагляду та покарання підприємств, а також кошти на штрафи для осіб, які порушують вимоги охорони праці.

Робота з охорони праці ПАТ «Красненський хлібокомбінат» планується та організовується відповідно до річного комплексного плану охорони праці всіх обслуговуючих відділів і підрозділів підприємства

відповідно до встановленого графіка виконання, крім організаційних заходів (профілактичних робіт).

У ПАТ 'Красненський комбінат хлібопродуктів' здійснюється атестація робочих місць за умовами праці відповідно до вимог нормативних актів. Відбуваються щорічні медичні огляди працівників в центральній лікарні. Працівники оздоровлюються у санаторіях для профілактики здоров'я.

Щомісячно в підприємстві проводиться аналіз у структурних підрозділах з охорони праці. В роботах цехів перевіряється чи досягнутий високий рівень безпеки, відсутностей травматизмів та аварій на основі чого складається наказ-постанова про результати діяльності. Видаються накази особам, які порушують правила охорони праці. Відбуваються виплати колективам виробничих підрозділів, які досягли високого рівня безпеки праці.

Працівники ПАТ «Красненський хлібокомбінат» отримали спецодяг та взуття, правила охорони праці та інструктаж з охорони праці відповідно до чинних нормативних актів. Налаштувати робочий одяг нестандартних розмірів.

Однією з найважливіших форм визначення охорони праці є проведення інструктажів з охорони праці, інструктаж і перевірка знань з охорони праці робітників. На підприємстві ця робота відбувається у повному обсязі. Видано наказ про надання відділу охорони праці розкладу до проведення щорічної перевірки знань працівників з охорони праці.

Проте, незважаючи на велику роботу з охорони праці на ПАТ «Красненський хлібокомбінат» у 2020 році на підприємстві трапилось 3 нещасні випадки.

Тому основними заходами щодо зменшення виробничого травматизму на підприємстві є:

- ✓ забезпечити високим рівнем навчання щодо питань зохорони праці на всіх рівнях;
- ✓ виділяти спецодяг і взуття працівникам;
- ✓ створити оптимальні умови праці;
- ✓ вірне виконання вимог посадових інструкцій, правил та норм з охорони праці;
- ✓ безкомпромісна боротьба з порушниками вимог з охорони праці на усіх рівнях роботи;
- ✓ посилення особистої вимогливості кожного працівника підприємства до себе та до оточуючих;
- ✓ інформування колективу про виявлення порушень.

Зважаючи на важливість питань охорони праці, керівники структурних підрозділів з охорони праці щодня заслуховують та звітують про свою роботу на регулярних нарадах.

Раз на два тижні на нараді у голови правління заслуховує думки директора департаменту охорони праці щодо організації роботи з охорони праці підприємства.

В міру можливості у ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» повинні виділятися грошові кошти для покращення умов праці (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Заходи з покращення охорони праці та витрати коштів ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» на перспективу

№ п/п	Зміст заходів	Вартість робіт, грн	Строки виконання заходів	Відповідальний
	Створення здорових та безпечних умов праці:		протягом року	керівник господарства
1	Ремонт побутових приміщень працівників	12000	протягом року	керівник господарства
2	Встановлення систем	7700	протягом	керівник

	вентиляції та аспірації пристроїв, які вловлюють пил		року	господарства
3	Відшкодування потерпілим внаслідок травм і професійних захворювань	4100	протягом року	керівник господарства
4	Придбання засобів індивідуального захисту	7230	протягом року	керівник господарства
5	Надання працівникам, зайнятим на роботах із шкідливими умовами праці, спеціального харчування	4900	протягом року	керівник господарства
6	Покращення протипожежної безпеки	7600	протягом року	керівник господарства
7	Виділено або використано коштів	42100	протягом року	керівник господарства

Можна побачити, що ситсема охорони праці на підприємстві є налагодженою, у не сприятливих умовах підприємство надає усі можливості для покращення. Керівник відділу охорони праці веде облік нещасних випадків і звітність проведених інструктажів. За рахунок коштів держави здійснюється фінансування номенклатурних заходів.

Питання з охорони праці є одним з найважливіших у ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» з допомогою якого підприємство успішно функціонує.

4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці

У процесі організації виробничого процесу на підприємстві потрібно здійснювати витрати на охорону праці. Позитивним в визначенні правильності і результативності здійснення заходів з охорони праці є розрахунок показника ефективності витрат підприємства на заходи з

охорони праці. Оцінити ефективність заходів можна за допомогою порівняння наслідків травматизму в грошовому виразі і витрати на ці заходи.

1. Порівняльна економічна ефективність заходів для попередження нещасних випадків (E):

$$E = Q - E_n (K_2 - K_1), \quad (8)$$

де Q – річна економія внаслідок зниження виробничого травматизму; E_n – нормативний коефіцієнт ефективності заходів охорони праці, $E_n = 0,08$; K_2 , K_1 – витрати для впровадження заходів для попередження нещасних випадків за попередній і звітні роки.

2. Річна економія (Q):

$$Q = M_{n1} - M_{n2}, \quad (9)$$

де M_{n1} , M_{n2} – матеріальні наслідки виробничого травматизму в попередньому і звітному роках.

Матеріальні наслідки травматизму:

$$M_n = D_t \times S \times \Phi, \quad (10)$$

де D_t – кількість людино-днів непрацездатності в потерпілих з втратою працездатності на 1 день і більше; S – середня денна заробітна плата одного працівника; Φ – коефіцієнт матеріальних наслідків, $\Phi = 2$.

Умовні річні втрати додаткового продукту (Ув):

$$U_v = (D_t + D_1 + D_c) \times S, \quad (11)$$

D_1 – кількість людино-днів непрацездатності за рік внаслідок інвалідності, D_c – кількість людино-днів у році, які недопрацьовані через смертельні випадки.

Загальна сума матеріальних наслідків від нещасних випадків з урахуванням умовних витрат додаткового продукту за рік:

$$M_n = D_t S \Phi + S(D_t + D_1 + D_c) = S [D_t (\Phi + 1) + D_1 + D_c]. \quad (12)$$

Термін окупності витрат на охорону праці:

$$T = K_2 / Q. \quad (13)$$

З вище зазначених показників ми можемо проаналізувати:

$$E = 390 - 0,08 (880 - 1110) = 408,4 \text{ грн}$$

$$Q = 3340 - 3234 = 106 \text{ грн}$$

$$M_{H1} = 38 * 48,5 * 2 = 3686 \text{ грн}$$

$$M_{H2} = 23 * 48,5 * 2 = 2231 \text{ грн}$$

$$M_H = 48,5 [23 (2+1)] = 3346,5 \text{ грн}$$

$$T = 880 / 106 = 4 \text{ р.}$$

Провівши розрахунки ми отримали, що економічна ефективність заходів для попередження нещасних випадків становить 408,4 грн. Термін окупності – 8 роки.

4.4 Безпека в надзвичайних ситуаціях

Аналізоване приміщення за небезпекою виникнення пожежі відповідно до ОНТП 24-86 відноситься до категорії В (пожежно-небезпечні – в ньому наявні легкозаймісті речовини - папір, дерево).

Найпоширенішими причинами пожеж може стати: коротке замикання, горіння паперу, дерева через недбайливе використання вогню, перехід вогню зі сусідніх приміщень. Своєчасно загасити пожежі з мінімальними наслідка дозволяє пожежна сигналізація і вогнегасники.

В підприємстві розташовано вогнегасники типа ВП-5 в розмірі 5 шт.

Тому потрібно визначити заходи щодо попередження пожежі та поширення вогню. Отже, попередити та запобігти пожежам можна через виконання наступних вимог:

– визначення допустимих норм горючих речовин у виробничому середовищі;

- використання ефективної робочої та аварійної вентиляції і надійної герметизації обладнання;

- під час виникнення позаштатних ситуацій мати в наявності вибір швидкісних систем сигналізації.

Система пожежного захисту підприємства повинна забезпечуватися наступними складовими:

- правильний вибір необхідного ступеня вогнестійкості будівельних конструкцій;

- розташувати приміщення і виробництва з урахуванням вимог пожежної безпеки;

- створення умов для евакуації людей;

- забезпечення пожежної охорони об'єкта;

У разі пожежі евакуація та охорона майна є найважливішими завданнями.

Аналізуючи, можна зробити висновок, що на персонал відділу кадрів впливають такі шкідливі фактори протягом робочого дня: монотонна робота та недостатнє свіже повітря влітку.

Тому необхідно вживати заходів для усунення впливу таких шкідливих факторів. Рекомендується кілька разів на день, у робочі дні, провітрювати приміщення, а також використовувати кондиціонер для автоматичного підтримання свіжого повітря в приміщенні.

Також для підприємства є доцільним покращення штучного освітлення, так як показник є нижчим норми, це можливо за рахунок збільшення кількості світильників або заміни ламп на лампи з більшою потужністю.

На підставі проведеного дослідження з урахуванням отриманих висновків були розроблені деякі заходи на вдосконалення охорони праці.

Для підвищення ефективності системи охорони праці у ПАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» було запропоновано наступне:

- організація короткочасних перерв для працівників , робота яких пов'язаний з персональними електронними машинами;
- поліпшення умов праці за рахунок зниження шуму та вібрації;
- встановлення попереджувальних знаків та позначень;
- поліпшення освітлення за рахунок встановлення ламп денного освітлення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши організацію та методику обліку та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками у приватному акціонерному товаристві: «Краснянський комбінат хлібопродуктів» можна зазначити наступні висновки:

➤ Підприємство виготовляючи продукцію її організаціям, покупцям та замовникам. *Покупці* - це фізичні чи юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги). *Замовники* - це учасники договору, на основі замовлення яких створюється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору;

➤ Бухгалтерський облік підприємства організовується і здійснюється на підставі Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність у Україні", чинних П(С)БО, і інших нормативних актах, положеннях, інструкціях. Основними об'єктами організації облікового процесу є: облікові документи; носії облікових документів; рух носіїв; технологія і забезпечення облікового процесу.

➤ Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку ведеться синтетичний облік розрахунків з покупцями та замовниками та зображається на рахунку 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" і субрахунках даного рахунку. Аналітичний облік здійснюється окремо за кожним покупцем, за видами заборгованості, строками її виникнення й погашення. Облік ведеться у бухгалтерській програмі "1С:Бухгалтерія" конфігурації "1С: Бухгалтерський облік для України 7.7".

З метою покращення ситуації в компанії ми висунули наступні пропозиції та розробки:

1. Подається системна модель елементів методу обліку, пов'язаних з етапами процесу обліку дебіторської заборгованості.

2. Розроблено програму бухгалтерського обліку алгоритму моделі для комп'ютерної обробки наявності та руху корпоративної дебіторської заборгованості;

3. Рекомендується удосконалити метод обліку дебіторської

заборгованості як інструмент покращення фінансового стану у відповідь на інфляцію;

4. Досліджено механізм та фактори впливу, що впливають на управління дебіторської заборгованості

5. Досліджено шляхи вдосконалення дебіторської заборгованості підприємства.

6. Запропоновано навітні бухгалтерські програми для покращення автоматизації обліку дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик М. Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2012.
2. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" ВНЗ. / 3-є вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2003. - 444 с.
3. Бутинець Ф.Ф., Іваненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. - Ж.: ПП "Рута", 2009.
4. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Під ред. А.Н. Коваленко. - Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2010.
5. Бухгалтерський облік у галузях економіки: [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / В.Б. Захожай, М.Ф. Базась, В.М. Базась; Акад. упр. персоналом. - К., 2012
6. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович / За ред. Ф.Ф. Бутинця. - 7-е вид., доп. і перероб. - Ж. : Рута, 2006. - 832 с.
7. Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів. /Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук. - Житомир: ЖІТІ, 2010.
8. Воськало Н. М. Документування операцій з обліку власного капіталу / Н. М. Воськало // Науковий вісник НТЛУ України : зб. наук.-техн. пр. – 2009. – С. 126-134.
9. Гнатишин Л. Б. Організація обліку : навч. посіб. / Л. Б. Гнатишин, О. С. Прокопишин. – 2-ге вид., перер. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2016. – 438с.
10. Грабова,Н.М. Теорія бухгалтерського обліку [Текст]: підручник / Н.М.Грабова.– 6-е вид. – К.: А.С.К., 2003.– 266 с.
11. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.І / редкол: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр "Академія", 2000. - Т. II. - 864 с.

12. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. к.е.н Конева М.І., Поважна Н.Я. Київ - 2008.
13. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2009.
14. Єфіменко Т. І. Сумнівна дебіторська заборгованість: формування облікової політики / Т. І. Єфіменко. // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - № 1
15. Загородній А., Сліпушко О., Вознюк Г., Словженко Т. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник. - Київ: Видавництво "Аконії", 2000. - 608 с.
16. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі : навчальний посібник. К. : Основа, 2011. 551 с.
17. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - №1. - С.156-163.
18. Інформаційні системи і технології в обліку Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І. Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2013.
19. Кужельний, М. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку [Текст] / М. Кужельний // Бухгалтерський облік і аудит : Науково-практичний журнал. – 2005. – № 8/9. – С. 45-49.
20. Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та їх заповнення. - К.: Центр навчальної літератури. - 2006.
21. Левицька, Н. М. Як ефективно оптимізувати документообіг [Текст] / Н. М. Левицька // Податкове планування. – 2006. – №3. – С. 22-23.
22. Лишиленко. А.В. Фінансовий облік. - К: Центр навчальної літератури, 2012.
23. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. - Київ: Вид-во "Центральної літератури", 2003. - 524 с.

24. Матицька М.І. Побудова моделі взаємозв'язку класифікації дебіторської заборгованості з управлінням підприємством // Вісник ЖДТУ №3 (33), 2005р. - С.118-124.

25. Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку: Наказ МФУ від 29.12.2000 р. №356. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

26. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 "Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

27. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

28. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. / Ю. Д. Чацкіс, Е. С. Гейер, О. А. Наумчук, І. О. Власов. – Д. : ДонНУЕТ, 2010. – 471 с.

29. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту: Навчальний посіб.- К.: КНЕУ, 2010.

30. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіна України від 30.11.1999 № 291 (редакція від 10.01.201314) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

31. Подолянюк Р. В. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості / Р. В. Подолянюк // Управління розвитком. –2012. –№ 4. –С. 114 –116.

32. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

33. Подиновский В. В. Парето-оптимальные решения многокритериальных задач / В. В. Подиновский, В. Д. Ногин. – М.: Наука, 1982. – 198 с.

34. Положення стандарт бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : Наказ Мініфіна України від 08.10.1999 № 237 (редакція від 10.01.201314) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

35. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мініфіна України від 24.05.1995 № 88 (редакція від 06.12.10) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

36. Про затвердження типових форм первинного обліку: Наказ міністерства статистики України від 29.12. 95 №352[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні Закон України від 16.07. 99 № 996-14. Редакція від 14.01.2013 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

38. Проблеми та перспективи розвитку системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах / Т. А. Бурова, В. В. Волошина // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. - 2014. - Вип. 5.3. - С. 11-15.

39. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 628с.

40. Рунчева Н. В. Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення / Н. В. Рунчева, Н. В. Колесник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2013. - № 4. - С. 129-132.

41. Сядовська І.Б. Бухгалтерський облік [текст] : навч посіб. І.Б. Сядовська, Т. В. Божидарик, К. Є. Нагірська — К. «Центр учбової лнеретури», 2013-688с.

42. Свідерській Є.І. Секрети бухгалтерії. Бухгалтерський облік на виробничих і товарних підприємствах різних організаційних форм. - К. : 1997. - 450с.

43. Сопко В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. - 3-те вид., перероб. і доп. - К. : КНЕУ, 2000. - 578с.

44. Стельмащук А.М.,Смоленюк П.С. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007.

45. Сучасні підходи до визначення поняття "дебіторська заборгованість" підприємства / С. В. Глухова, Ю. В. Поп // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 21. - С. 83-86.

46. Тирінов А. В. Дебіторська заборгованість підприємства: специфіка і сутність / А. В. Тирінов Причорноморські економічні студії.- 2016.-Вип. 9(2).- С.112-116.

47. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 2-ге вид. доповнене и перероблене. - К. : Алерта, 2007. - 954 с.

48. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2002. - 384с.

49. Чорнобривець М. М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення / М. М. Чорнобривець // Європейські перспективи. - 2013. - № 10. - С. 181-185.

50. Шипунова О. В. Автоматизація управління підприємством: основні принципи, функції та підходи // О. В. Шипунова / [Електронний ресурс] – <http://archive.nbuu.gov.ua> (дата звернення 17.11. 2013 р.).